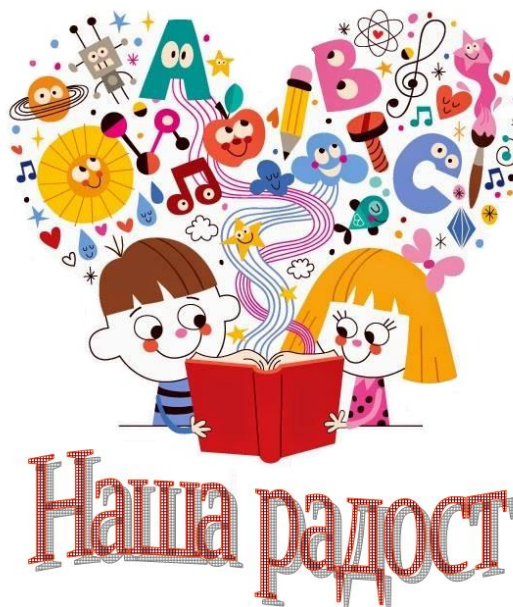

**УСТАНОВА ЗА ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ И
ОБРАЗОВАЊЕ ДЕЦЕ**

„НАША РАДОСТ“

ВАРВАРИН

Предшколски програм

ВАРВАРИН, СЕПТЕМБАР 2022. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ;

1 . УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	5
1.1.Основна полазишта за израду Предшколског програма	5
1.2 Лична карта Установе.....	6
<i>Табела 3 ; Број група и деце на терену у целодневном облику .....</i>	<i>7</i>
1.2.1. Услови рада.....	7
1.2.2.Организација васпитно-образовног рада	8
<i>Табела 4:Број и структура васпитних група на основу броја деце, услова рада и програма који се остварује.....</i>	<i>9</i>
1.2.3. Распоред радника у васпитно – образовном раду	10
<i>Распоред рада у јасленим групама .....</i>	<i>10</i>
<i>Распоред рада васпитача – целодневни боравак .....</i>	<i>10</i>
2.ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА.....	12
2.1. Васпитно-образовни програм као израњајући програм заједничког живљења	12
Подршка добробити детета у реалном програму кроз односе и делање	13
Делање	15
Контекст реалног програма.....	18
Организационо	19
Промовисањем позитивних интеракција	20
Развијањем групног идентитета	20
Кроз дијалог	20
Стратегије васпитача у развијању програма.....	21
Флексибилно планирање.....	22
Документовање планирања.....	22
2.2. Понуда програма и услуга.....	23
2.1.1.Програми у целодневном трајању	23
<i>Програми у целодневном и полудневном трајању.....</i>	<i>24</i>

2.3.	Физичко окружење као димензија програма треба да подржава:	26
3.	Предшколска установа као место демократске и инклузивне праксе.....	39
3.1.	Партнерство са породицом.....	39
	Могуће препреке успешне сарадње између вртића и породице	41
3.2.	Повезаност са локалном заједницом.....	42
3.3.	Рад са децом и породицама из осетљивих група	44
3.4.	Транзиција и континуитет у образовању	46
	Полазак детета у вртић и подршка током транзиционих периода у Установи.....	46
	Полазак детета у школу и подршка током транзиционог периода	46
3.5.	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА	47
3.6.	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ И ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ	51
4.	Предшколска установа као место рефлексивне праксе.....	54
4.1.	Заједница рефлексивне праксе: развој праксе, професионални развој и јавно деловање.....	54
4.2.	Вредновање кроз праћење и документовање остваривања предшколског програма	60
	Праћење и вредновање кроз документовање.....	60
	Облици и начини праћења.....	61
	Учешће деце, породице и других учесника у праћењу програма	62
	Вредновање квалитета реалног програма	62
	Могуће технике праћења и вредновања.....	63
5.	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ОСТВАРИВАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА УСТАНОВЕ	65

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

1.1. Основна полазишта за израду Предшколског програма

Основна делатност Установе је васпитање, образовање, нега, исхрана, превентивно-здравствена и социјална заштита деце узраста од 18 месеци до 6,5 година.

Наведене делатности Установа обавља самостално и у сарадњи са основним школама и другим установама у области васпитања и образовања, здравства, културе, социјалне заштите и другим установама у окружењу (нарочито са јавним установама и локалном самоуправом), затим са родитељима деце и свима осталима који се на посредан начин брину о васпитању, образовању и подизању деце и омладине.

Васпитно-образовни рад у Установи обавља се у складу са Новим основама програма предшколског васпитања и образовања -“Године узлета,,. Реализација Припремног предшколског програма почиње 1. септембра текуће године и траје 9 месеци кроз целодневни и 4 сата дневно кроз полудневни боравак.

Рад са децом предшколског узраста организован је путем разноврсних програма: целодневни, четворочасовни, повремени и специфични у форми пружања услуга породици и деци (рекреативни боравак у природи, плесна, драмска и ликовна радионица).

Школске 2022./2023. године Установа реализује Припремни предшколски програм у 10 насељених места општине Варварин, као и у 3 васпитне групе у централном објекту.

Организацијом рада у централном објекту у Варварину обухваћена су деца узраста од 18 месеци до 6,5 година у целодневном боравку. Иако смо, у сарадњи са локалном самоуправом, у претходном периоду проширили капацитет за две васпитне групе, тренутно је у текућој школској 2022/2023. години 19 деце на листи чекања, али су сва деца млађег узраста.

У матичној Установи функционишу три предшколске, једна јаслена, једна старија јаслена, млађа, две средње и једна старија група.

Кадрови који остварују наведене задатке (васпитачи, медицинске сестре, медицинска сестра на превентиви, психолог, директор) стручно су оспособљени за квалитетну разраду и примену Нових основа програма васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста, стручно се усавршавају и доприносе осавремењавању васпитно-образовног рада у Установи.

1.2 Лична карта Установе

На левој обали Велике Мораве, недалеко од места где се спајају Велика и Јужна Морава, а у подножју планине Јухор и Гледићких планина, лоцирана је варошица Варварин.

Модерна зграда нашег вртића, изграђена према савременим и прописаним нормативима, налази се у еколошки здравој средини, поред магистралног пута, у близини Дома здравља на земљишту површине 1418м².

Дечији вртић је место живљења, игре и учења деце и одраслих, отворен је и флексибилан. Његова просторна и временска организација усклађена је са потребама детета и утиче на његов целокупан психо-физички развој.

Богато и подстицајно просторно окружење сматра се незаобилазним предусловом квалитетног учења и целовитог развоја детета јер деца своја знања и искуства стичу, изграђују и развијају у сталној интеракцији са околином. Нарочита пажња се посвећује његовом сталном реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању.

Установа „Наша радост“ располаже једним објектом који је наменски грађен као вртић. Смештен је у ул. Слободе б.б. у Варварину и има 9 васпитних група потпуно опремљених за боравак деце предшколског и јасленог узраста. Капацитети су попуњени, с тим што је перманентан недостатак простора за смештај свих заинтересованих корисника, што је актуелно и у школској 2022/2022. години. У месецу јулу 2022. године, по завршетку уписа, утврђено је да 19-оро деце не може бити смештено у вртић због попуњености постојећих капацитета.

Табела 1: Број група и деце у вртићу

Р.Б	Назив објекта	Назив групе	Бр.деце
1.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Јаслена в. група 1	16
2.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Јаслена в. група 2	19
3.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Млађа в. група 1	22
4.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Средња в. група 1	23
5.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Седња в. Група 2	22
6.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Старија в.група 1	24
7.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Припремна предшколска груп 1	22
8.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Припремна предшколска груп 1	21
9.	ПУ „Наша радост“ Варварин	Припремна предшколска груп 1	14
Укупно деце у вртићу			183

Прилагођени простори за децу при основним школама на терену нису наменски грађени за боравак деце предшколског узраста, али су адаптацијама и опремањем основним средствима и дидактичким материјалом у складу са нормативима за предшколски узраст, постали адекватни простори у сврху васпитно-образовног рада са децом узраста од 3 до 6,5 година.

Табела 2: Број група и деце на терену и полудневном облику

Р.бр.	Назив објекта	Капацитет		Површина простора	Површина дворишта М ²
		Бр.група	Бр.деце		
1.	Бачина, предшколска група	1	19	70	180
2.	Бачина, мешовита (пројекат)	1	15	70	180
3.	Бошњане, мешовита група	1	9	40	300
4.	Бошњане, предшколска	1	10	40	300
5.	Г.Катун, мешовита	1	1+4	35	250
6.	Д.Катун, мешовита	1	9	60	250
7.	Карановац, предшколска	1	9	35	200
8.	Залоговац, предшколска	1	7+2	35	230
9.	Избеница, мешовита	1	0+2	35	200
10.	Маскаре, мешовита	1	1+6	60	250
11.	Орашје, мешовита	1	1+3	60	180
ППП+ мешовита		4+7	60+85	720	3220
Укупно:		11	145	720	3220

Табела 3 ; Број група и деце на терену у целодневном облику

Р.бр.	Назив објекта	Капацитет		Површина простора	Површина дворишта М ²
		Бр.група	Бр.деце		
11.	Обреж, предшколска	1	16+6	60	300
12.	Обреж, мешовита	1	22	60	300
13.	Обреж, јаслена	1	16	60	300
Укупно:		3	60	180	300

1.2.1. Услови рада

Матични вртић има корисну површину од 888м² и двориште површине 300м². Двориште је опремљено справама за физичку активност деце, кућицом за одмор али је потребна реконструкција и набавка нових справа због дотрајалости. У објекту вртића опремљена је сала за физичке активности деце, а све васпитне групе, као и кухиња, опремљене најсавременијом опремом за удобан боравак деце, закључно са радном одећом и обућом за сво особље по најновијем НССР стандарду и Акту о процени ризика на радном месту. Велики део опреме набављен је путем донација америчке амбасаде, односно локалне самоуправе.

Кадар који ради са децом стручно је оспособљен и прилагођен препорукама просветног саветника.

Такође у Установи постоји Педагошки колегијум који се бави питањима од значаја за васпитно-образовни рад и сарађује са другим установама у окружењу, пратећи најновије трендове у области васпитања и образовања деце предшколског узраста.

Сва радно-правна акта Установе прилагођена су новој законској регулативи и умногоне побољшавају положај деце и радника Установе.

Табела 3: Преглед броја запослених према профилима стручности

Р.бр.	Профил стручности	Постојеће стање	Одступања по нормативу
1.	Директор	1	/
2.	Стручни сарадник- психолог	1	/
3.	Главни васпитач	1	/
4.	Васпитач	31	/
5.	Медицинска сестра, васпитачи	3	/
6.	Мед. сестра на превент. здрав. зашт.	1	/
7.	Благајник	1	/
8.	Шеф рачуноводства	1	/
9.	Економ	1	/
10.	Кувар	1	/
11.	Сервирка	2	/
12.	Одржавање хигијене	3	/
13.	Технички послови	1	/
14.	Секретар/ адвокат	по уговору о заступању	/
Укупно:		48	

1.2.2.Организација васпитно-образовног рада

Радно време Установе је од 6⁰⁰ до 18⁰⁰ сати, а непосредни рад са децом обавља се у дневном интервалу од 6³⁰ до 16⁰⁰ сати.

Недељно радно време радника у Установи износи 40 часова. У радно време се рачунају државни и верски празници за које је законом прописано да се не ради.

Васпитачи и медицинске сестре-васпитачи у вртићу раде сваког радног дана непосредно у васпитној групи од 6³⁰ до 12³⁰ у првој смени, а од 10⁰⁰ до 16⁰⁰ у другој смени.

Предшколски програм се у матичном вртићу остварује у трајању од 9,5 сати (целодневни облик).

Васпитачи при основним школама на терену раде од 7³⁰ до 11³⁰. У васпитној групи у Обрежу рад се одвија у две смене и то у првој смени од 7³⁰ до 11³⁰, а у другој смени од 10 до 16.

Трајање предшколског програма у издвојеним одељењима је 4 сата (полудневни облик).

Остало радно време васпитача и медицинских сестара распоређује се на припрему за рад са децом, сарадњу са породицом, стручно усавршавање и друге дневне и периодичне активности.

Стручни сарадник, психолог, ради сваког дана од 8⁰⁰ до 14⁰⁰.

Сарадник-медицинска сестра на превентиви ради сваког радног дана од 6³⁰ до 13³⁰.

У летњем периоду васпитачи са терена раде у матичном вртићу. Рад се одвија у две смене, у смањеном броју група. Непосредни рад са децом одвија се у две смене, као и током школске године.

Васпитачи који током летњег распуста немају задужења за рад у групама са децом, подељени су у стручне тимове и ангажовани на евалуацији и припреми извештаја о раду у протеклој школској години, плана и програма васпитно-образовног рада за наредну школску годину, изради Годишњег програма рада Установе, Развојног плана Установе, Акционог плана за превенцију насиља, Акционог плана за самовредновање, поправкама и изради играчака, као и на текућим активностима у Установи. Стручни тимови на нивоу Установе су: Тим за самовредновање, Тим за превенцију насиља, злостављања и занемаривања, Тим за стручно усавршавање, Тим за инклузивно васпитање и образовање, Тим за развојно планирање и Тим за менторство и Педагошки колегијум.

Статутом је утврђено да се васпитно-образовни рад у Установи обавља на српском језику.

Табела 4: Број и структура васпитних група на основу броја деце, услова рада и програма који се остварује

Р.б р.	Назив објекта	Време рада објекта (у часовима)	Број смена	Радно време васпитних група и облици рада
1.	Бачина, предшколска група	5.00	1 смена	Полудневни боравак 6:30 – 11:30
2.	Бачина, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак 6:30 – 11:30
3.	Бошњане , мешовита група	5.00	1 смена	Полудневни боравак 8:00 – 13:00
4.	Бошњане, предшколска	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 12:00
5.	Г.Катун, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак 8:00 – 13:00
6.	Д.Катун, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 12:00
7.	Карановац, предшколска	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:30 – 12:30
8.	Залоговац, предшколска	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 12:00
9.	Избеница, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 12:00
10.	Маскаре, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак

				8:00 – 13:00
11.	Обреж, предшколска	5.00	1смена	Полудневни боравак 7:00 – 16:00
12.	Обреж, мешовита	5.00	1смена	Полудневни боравак 7:00 – 16:00
13.	Обреж, јаслена	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 16:00
14.	Орашје, мешовита	5.00	1 смена	Полудневни боравак 7:00 – 12:00

1.2.3. Распоред радника у васпитно – образовном раду

Распоред рада у јасленим групама

Р.бр.	Име и презиме	Узраст деце по групама
1.	Миловановић Гордана	Од 18 месеци до 3 године
2.	Лукић Валентина	Од 18 месеци до 3 године
3.	Крстић Марија	Од 18 месеци до 3 године
4.	Бегић Милица	Од 18 месеци до 3 године

Распоред рада васпитача – целодневни боравак

Р.бр.	Име и презиме	Узраст деце по групама
1.	Миланка Зајић,	3,5-4,5 средња васпитна
2.	Нина Живадиновић,	3,5-4,5 средња васпитна
3.	Драгица Балевић,	5,5 – 6,5 год – припремни програм
4.	Миладија Павловић ,	5,5 – 6,5 год – припремни програм
5.	Митровић Александра	3,5-4,5 средња васпитна
6.	Нешић Светлана	3,5-4,5 средња васпитна
7.	Марковић Данијела	3-3,5млађа васпитна
8.	Митић Слађана	3-3,5млађа васпитна
9.	Марковић Снежана	5,5 – 6,5 год – припремни програм
10.	Ацковић Андријана	5,5 – 6,5 год – припремни програм
11.	Данијела Станковић	5,5 – 6,5 год – припремни програм
12.	Ивана Стефановић	5,5 – 6,5 год – припремни програм
13.	Снежана Видојковић	4,5-5,5 старија васпитна
14.	Крстић Биљана	4,5-5, 5старија васпитна
15.	Пејковић Слађана	3,5 - 5,5 год.
16.	Марија Николић	3,5-4,5 год.
17.	Матић Снежана	5,5 – 6,5 год.

Распоред рада васпитача – четворочасовни боравак, припремни програм

Р.бр.	Име и презиме	Узраст деце по групама
1.	Ђорђевић Зорица	5,5 – 6,5 год.

2.	Крстић Рачић Мирјана	5,5 – 6,5 год.
3.	Милутиновић Весна	3,5 – 6,5 год.
4.	Весић Наташа	5,5 – 6,5 год.
5.	Васић Данијела	3,5 – 6,5 год.
6.	Митровић Наташа	5,5 – 6,5 год.
7.	Радојичић Живадија	3,5 – 6,5 год.
8.	Чапаковић Гордана	3,5 – 6,5 год.
9.	Анђелковић Данијела	3,5 - 6,5год.
10.	Павловић Звездана	3,5-4,5 год.
11.	Лазовић Виолета	3,5-4,5 год.

2.ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО- ОБРАЗОВНОГ РАДА

2.1. Васпитно-образовни програм као израњајући програм заједничког живљења

Циљеви предшколског васпитања и образовања су подршка:

- целовитом развоју и добробити детета предшколског узраста, пружањем услова и подстицаја да развија своје капацитете, проширује искуства и израђује сазнања о себи, другим људима и свету;
- васпитној функцији породице;
- даљем васпитању и образовању и укључивању у друштвену заједницу;
- развијању потенцијала детета као претпоставке за даљи развој друштва и његов напредак.

Принципи предшколског васпитања и образовања су:

1) доступност: једнако право и доступност свих облика предшколског васпитања и образовања, без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета, као и по другим основама, у складу са законом;

2) демократичност: уважавање потреба и права деце и породице, самоуправом и широм друштвеном заједницом;

3) аутентичност: целовит приступ детету, уважавање развојних специфичности предшколског узраста, различитости и посебности, неговање игре као аутентичног начина изражавања и учења предшколског детета, ослањање на културне специфичности;

4) развојност: развијање различитих облика и програма у оквиру предшколске делатности у складу са потребама деце и породице и могућностима локалне заједнице, континуирано унапређивање крозвредновање и самовредновање, отвореност за педагошке иновације.

Циљ програма предшколског васпитања и образовања јесте подршка добробити детета.

Добробит је вишедимензионални конструкт којим се обједињује разумевање холистичке природе развоја, целовитости процеса неге, васпитања и образовања и интегрисаног учења детета предшколског узраста. У најширем смислу, добробит је капацитет успешног персоналног и интерперсоналног функционисања, испољавања и култивисања људских потенцијала за развој и напредак и може се сагледати кроз три димензије: **персоналну (бити добро и функционисати успешно), делатну (умети и штети) и социјалну (припадати, прихватати и учествовати).**

Све димензије добробити сумеђусобно повезане, преклапајуће и узајамно условљене. Овако постављен концепт добробити одражава суштину развоја и учења детета, а то је да је дете биће које истовремено *јесте и бива* – кроз оно што јесте постаје и оно што ће бити, тако да подржавати добробит детета значи истовремено пројектовање циљева на будућност и разумевање шта је добробит за дете у реално постојећим околностима, сада и овде (у реалном програму).

Законом о основама система образовања и васпитања дефинише се седам кључних образовних компетенција за целоживотно учење у складу са документима међународне образовне политике:

1. Комуникација на матерњем језику.
2. Комуникација на другом језику.
3. Математичке, научне и технолошке компетенције.
4. Дигитална компетенција.
5. Учење учења.
6. Друштвене и грађанске компетенције.
7. Иницијатива и предузетништво.
8. Културолошка свест и изражавање.

Подршка добробити детета у реалном програму кроз односе и делање

Односи

Програм настаје и гради се у реалном контексту васпитно-образовне праксе. За дете, програм се манифестује као остварење његове добробити кроз *односе* који се развијају са физичким окружењем, вршњацима и одраслима у реалним ситуацијама *делања*. Односи којима се подржавају дететова добробит и делање су покретачи његовог развоја и учења. Односи се одвијају кроз акције и интеракције самог детета, социјалне средине и физичког окружења.

За дете су у односима важни:

1. Сигурност која произилази из односа поверења и предвидљивости. Предвидљивошћу се обезбеђује доживљај код деце да имају контролу над ситуацијама и догађајима. Предвидљивост може бити социјална („људи које знам биће овде за мене”) и физичка („знам где то могу наћи”). Предвидљивошћу се елиминише хаотичност, али и ригидност у односима. Дете ће се осећати сигурно у средини где се осећа уклопљено и

усклађено са другима, у којој су правила позната, јасна и доследна, где је заштићено од физичких напада и психолошког повређивања (понижења, етикетирања, потцењивања).

2.Континуитет. Деци је пре свега потребан континуитет у односу са значајним блиским особама. То се односи на континуитет пажње васпитача који добро познаје дете, тумачи, реагује на његове поруке, омогућава детету да искаже своје намере и слободно се игра и истражује и истовремено даје сигурност за упуштање у шири спектар односа и активности са новим особама и у новим ситуацијама. Питање континуитета није питање идентичности већ усклађености односа у различитим окружењима и активностима. Континуитет не подразумева једнаке врсте искустава у различитим окружењима и са различитим особама, већ непротивречност и повезивање различитих врста искустава, повезаност са животним контекстом и претходним искуствима детета.

Преласци у нова окружења као што је нпр. полазак у јасле/вртић, прелазак из јаслица у вртић или из вртића у школу су осетљиви периоди транзиције у којима је континуитет посебно важан. Деци је потребно да прелазак у нову средину има ослонацу онеме што им је блиско и познато: да нову средину упознају са особом за коју су везана и у коју имају поверење; да се сусрећу са искуствима која су блиска њиховом породичном животу и култури; да су окружена познатим предметима; да им нови одрасли показују да су она важна и да им посвећују индивидуализовану и персонализовану пажњу; да имају прилику да изразе своја осећања и страхове и деле са другима своје искуство породичног живота у новој средини.

3.Учешће. Учествовати значи бити активно укључен а не пасиван учесникактивности и збивања које су за дете други организовали. Активно учешће деце подразумева право на избор и могућност утицања на догађања и ситуације у које су деца укључена. Не постоји доња граница за право на учешће – деца могу активно да учествују на сваком узрасту. Начин партиципације деце одређен је развијајућим капацитетима деце, искуством и њиховим интересовањем.

Између одраслог и детета постоји асиметричност, како у знању, компетенцијама, искуству, тако и у моћи. Из асиметричности у моћи одраслог не треба да проистиче владање и управљање дететом, нити покровитељство и претерана заштита детета, али ни стално повлађивање детету и стварање илузије код детета да је центар света у којем се задовољавају све његове потребе и жеље. Васпитач има одговорност за стављање своје моћи у функцију ојачавања детета и његових капацитета. Да би се дете осећало сигурним, имало континуитет искустава, односа и могућности активног учешћа, потребно је да васпитач гради односе засноване на: властитој укључености; одржавању баланса; уважавању детета.

Васпитач гради односе кроз:

Укљученост која подразумева истинско бављење дететом и заједничко учешћеу активности са децом. Манифестује се кроз осетљивост на дететове потребе и капацитете и подешеност детету односно усклађеност са дететом.

Одржавање баланса у начинима учешћа васпитача (између познатог и предвидљивог са једне стране и флексибилности, изазова, новина и непредвидљивости које стимулишу дететов развој и учење са друге стране; између уважавања дететових осећања, подстицања радозналости, иницијативе и самосталности и са друге стране подвлачења правила која омогућавају деци и одраслима да живе у хармонији и доприносе развоју самоконтроле; између рањивости и зависности од одраслог и сагледавања детета као компетентног, уважавања права детета и одговарајуће подршке већој самосталности; између иницијативе, избора и учешћа детета и планиране намере, усмеравања и вођења од стране васпитача).

Уважавање кроз узајамни однос поштовања и разумевања, кроз посматрање и слушање деце, спремност да се учи од деце и оних који су деци блиски и кроз флексибилан, индивидуализован однос и активно укључивање сваког детета.

Делање

Дете учи сопственим чињењем и учешћем у заједничким активностима са вршњацима и одраслима, што у Основама означавамо једним именом – делање детета. У вртићу, делање детета обухвата *игру*, активно учешће у *животно-практичним ситуацијама и ситуацијама планираног учења*.

Игра је основ развијања и испољавања свих димензија добробити детета. Кроз игру дете гради идентитет и односе, истражује и (ре)конструира значење, ствара симболе (открива различите начине симболизовања искуства кроз прерушавање, претварање, цртање, прављење модела, креативни покрет, говор; симболима повезује реалне радње, предмете, поступке са замишљеним концептом у игри; укључује и комбинује симболе различитих култура) ужива и радује се.

Према начину на који васпитач подржава игру у програму, разликујемо три типа игре: отворена, проширена и вођена.

Подршка васпитача у игри:

Отворена игра. У отвореној игри, деца према сопственој иницијативи граде игровни план и правила у игри. Васпитач се фокусира на припремање средине и праћење игре. У отвореној игри васпитач.

- континуирано обезбеђује различите погодне материјале који су лако доступни деци и које деца могу да истражују;
- континуирано реорганизује простор који је подстицајан за игру (опрема, унутрашњи и спољашњи простор, омогућава деци да се играју на отвореним и јавним просторима и да их истражују кроз игру);
- помаже да се после игре сачувају производи и материјали како би се користили у другим активностима;
- обезбеђује деци довољно времена за игру;
- посматра игру и настоји да разуме контекст игре, прати реакције и идеје деце;

Проширена игра. У проширеној игри васпитач подржава игру заједничким

играњем са децом. У проширеној игри васпитач може да:

- улази у одређену улогу којом подржава започету игру;
- деци која још не говоре, нуди богат репертоар невербалних знакова (мимика, гест, покрет, додир, пантомима), и истовремено именује радње, предмете и поступке који се дешавају у игри;
- млађој деци ставља на располагање што више играчака које представљају реалне предмете као подстицај симболичким играма;
- користи различите материјале и прави са децом реквизите за игру;
- предлаже алтернативне, нове улоге за децу којима се наставља игра;
- проналази додатни материјал и проширује сценарио игре као подршку деци при решавању проблема у игри;
- помаже другој деци да се укључе у игру, а да не наруше концепт игре, тако што предлаже креативне улоге или одређен начин коришћења материјала;
- записује/документује сценарио игре, помаже деци да се договоре око улога и данаставе да се играју.

Вођена игра. У вођеној игри васпитач иницира, учествује и усмерава игру, при чему се договара са децом и пази да не наруши игровни образац (добровољност, имагинација, изазов, експериментисање, креативност, динамичност). У вођеној игри васпитач може да:

- подстиче адекватно коришћење опреме и средстава;
- показује покрете у игри, води игре на полигону, показује игре са правилима;
- нуди концепт игре и правила и помаже деци да се групишу у игри;
- води дијалог са децом о игри.

Животно практичне ситуације у вртићу се односе на рутине, ритуале и аутентичне ситуације у вртићу и ван њега. Кроз њих дете гради односе, учи и практикује, развија симболичко изражавање, ужива и радује се. васпитач подржава учешће деце у животним практичним ситуацијама, планира их и организује као интегрални део програма.

Подршка васпитача у животним практичним ситуацијама

обезбеђује флексибилни али устаљени ритам у рутинама;

у раду са најмлађима успоставља рутине у складу са индивидуалним ритмом сваког детета и усаглашено са породицом;

- промишља и договара се са децом о правилима везаним за рутине која се
- односе у аутентичним ситуацијама уз разумевање разлога њиховог доношења;
- подстиче самосталност и одговорност деце у обављању рутине;
- преноси овлашћења и практичне задатке на децу у обављању дневних рутине;
- омогућава да нега, заједничко обедовање и друге животне ситуације буду ситуације грађења пријатног заједничког социјалног доживљаја;
- планира време и подршку за међусобно дружење и дељење проживљених искустава деце и одраслих;
- омогућава деци да деле информације о себи, својим породицама, љубимцима;
- подстиче децу да представе своја искуства у практичним животним ситуацијама из породица и културних заједница из којих долазе;
- приближава деци рутине и ритуале других култура;

- помаже деци да припреме добродошлицу за нове чланове и пријем нових чланова;
- обезбеђује деци да свакодневно бораве на отвореном, да се играју и баве различитим активностима у природном окружењу;
- моделује и подстиче коришћење различитих начина писмености у животној ситуацији (прављење подсетника, рачунање, обележавање различитим симболима, итд.);
- омогућава деци да учешћем у догађајима у локалној заједници истражују улоге и односе, разумевају и уважавају различитости и себе доживљавају као део те заједнице;
- омогућава деци да у аутентичним ситуацијама преиспитују предрасуде и да уче да решавају конфликте;
- обезбеђује континуитет рутина и ритуала групе и у случају свог одсуства.

Планиране ситуације учења су ситуације у које се улази са намером да се нешто истражи, сазна, искуси, открије или представи. Оне су увек делатне за децу и смислено су повезане са темом/пројектом. То су ситуације у којима се деца циљано баве оним што их посебно интересује у оквиру теме или пројекта који се развија или су подстакнути неким доживљајем и искуством. Дете у планираној ситуацији учења гради односе, истражује и коконструира знање, развија симболичко изражавање, гради идентитет, ужива и радује се.

Подршка васпитача у планираним ситуацијама

- фокусира се на процес учења а не на продукт;
- омогућава деци да се баве оним што за њих има смисла, што их чуди и занима;
- омогућава деци различите изворе учења и подршке: различита места, институције, организације и појединци у локалној заједници; породица; друга деца и одрасли; штампани, дигитални и други извори;
- подстиче децу да користе говор у тумачењу својих мисли, доживљаја и да проширују своје разумевање смисла света кроз говорно изражавање;
- моделује истраживачки однос у учењу: износи наглас своје дилеме и претпоставке, пита се, артикулише процес; користи различите изворе учења, користи различите начине изражавања да изрази своје идеје и предлоге, показује посвећеност и истрајност;
- извор је информација и инспирације читањем и причањем прича, приближавањем различитих извора сазнања, демонстрирањем поступака;
- омогућава деци да развијају различите врсте ране писмености (језичке, математичке, визуелне) стварањем ситуација за њихово смислено коришћење;
- подстиче на различите и креативне начине изражавања (визуелно изражавање, грађење у простору, покрет и плес, изражавање гласом, певање, звук и музика, причање, драматизација, невербална комуникација...);
- приближава деци културно наслеђе непосредне и шире заједнице као и човечанства

(визуелне уметности, спорт, драма, наука, техника, књижевност, музичко стваралаштво и други културни производи) градећи доживљај смисла и лепоте људског делања, као и припадништво и културни и глобални идентитет;

- истражује са децом на отвореном, омогућава деци да упознају и разумеју природу и природне појаве и граде однос према природи;
- помаже деци да израђују пригодна средства и опрему за оно чиме се баве у теми или пројекту;
- омогућава деци различите изборе кроз различита средства и материјале и начине изражавања;
- обезбеђује деци сигурност и охрабрује их у прихватању изазова посебно у физичким активностима (водећи рачуна о здрављу и безбедности);
- подстиче децу да развијају и преиспитују своје „полазне теорије” о природним, друштвеним, физичким појавама;
- подстиче децу да повезују оно што раде са претходним искуством и знањем, коконструишу знања и уочавају обрасце;
- развија заједништво кроз подстицање узајамне подршке, прихватања, уважавања, истицање вредности заједничког доприноса;
- развијање проактивног односа према свету кроз уважавање иницијативе, праван избор, покретање заједничких акција;
- подржава децу да заједнички предвиђају, замишљају, постављају питања једни другима и траже различите начине решавања проблема;
- омогућава деци да смислено користе дигиталне технологије као оруђа у бављењу темом или пројектом;
- помаже деци да на различите начине документују своје учење.

Контекст реалног програма

Реални програм је обликован контекстом предшколске установе односно конкретног вртића у коме се развија. Контекст чини одређена култура и структура установе, непосредна заједница и сви учесници програма. Културу установе чини одређени систем вредности, исказане и подразумевајуће норме, писана и неписана правила, традиција, очекивања и обрасци односа по којима установа функционише. Култура утиче на начин коришћења структуре, а структура пружа могућности, границе, подстицаје и ограничења којима се обликује култура. На пример, велики број деце у групи директно утиче на квалитет односа, поступке васпитача и начине учешћа у игри, животно практичним ситуацијама и планираним ситуацијама учења. У развијању реалног програма потребно је стално критичко преиспитивање културе и структуре – како оне утичу на обликовање програма и колико су усаглашене са концепцијама Основа програма.

Физичко окружење

Простор није нипошто нешто дато по себи, независно од програма, већ обрнуто, он на најдиректнији и најконкретнији начин одражава концепцију програма и мора бити у складу са концепцијом Основа. Због тога васпитач нарочиту пажњу посвећује простору, његовом сталном реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању. Деци су потребне предвидљиве секвенце у дневном распореду и флексибилност временске организације. Просторно-временска организација се не подређује свакодневним рутинама (обедовање и одмор) већ обрнуто, просторно временска решења за рутине се прилагођавају и интегришу у програмску концепцију.

Физичко окружење треба да подржава:

1. Сарадњу и позитивну међузависност.
2. Уважавање посвећености у активности и иницијатива.
3. Истраживање, експериментисање и стваралаштво.
4. Различитост.
5. Припадност и персонализованост.
6. Телесни, сензорни и естетски осећај и зачудност.

Простор би требало да садржи ниске полице и преграде, прозирне завесе од различитих материјала, паноа, шатора. дефинисаним просторним целинама омогућава се деци предвидљивост и сигурност у простору – да знају где се шта налази и да могу да буду самостална и истовремено да се пружа могућност различитих врста истраживања. Колико ће и каквих бити просторних целина зависи од узраста деце, од конкретног простора у датом вртићу, од афинитета и интересовања деце и васпитача као и од пројекта/тема у коју су укључени. Сваку просторну целину васпитач мења и допуњује уношењем различитих средстава и материјала са намером да прошири игру и истраживање деце. Деца за потребе своје игре и истраживања могу да премештају материјале из једне целине у другу.

Осим радне собе, простор реалног програма обухвата и отворен простор за различите активности, игре и истраживања, дворишни простор заснован на природним материјалима, простор целог вртића и коришћење различитих места у заједници као места активности деце.

Вршњаци

Вршњаци су извор подршке и изазова и дете мора научити да интегрише припадништво вршњачкој групи (да следи, прихвата, сарађује, усаглашава се, поштује правила) са другим аспектима вршњачких односа, као што су такмичење, предузимање вођства и разрешавање конфликта.

Васпитач подржава развијање вршњачке заједнице:

Организационо

- Обезбеђујући простор, време и материјале за активности детета са пријатељима;
- стварањем услова за активности у пару и малим групама;
- подржавањем социјалне и симболичке игре деце.

Промовисањем позитивних интеракција

- Адекватним реаговањем на потенцијално конфликтне ситуације и подршком деци у њиховом разрешавању;
- уважавањем и истицањем вредности пријатељства и неговањем пријатељстава међу децом;
- моделовањем пожељног социјалног понашања као што је слушање другог, чекање на ред, дељење, манирима пристojности као што су тражење дозволе и захваљивање;
- некоришћењем и подстицањем деце да не користе социјално непожељне облике понашања као што је етикетирање деце, тужакање, игнорисање, омаловажавање;
- подстицањем деце да помажу једни другима током активности, игре и у животним ситуацијама;
- подршком дељењу знања и умења међу децом кроз заједничко учешће у активностима;
- уважавањем различитости и подршком деци да разумеју и уважавају различитости;
- истицањем вредности кооперативне игре.

Развијањем групног идентитета

Неговањем групних ритуала;

- обликовањем заједно са децом групног идентитета кроз име, знак, речник и друге симболе групног идентитета;
- формулисањем заједно са децом правила групе.

Кроз дијалог

Покретањем разговора о животу групе, о различитости, родним и другим стереотипима и предрасудама, о осећањима у групи, о дечјим стрепњама и проблемима, о негативним понашањима, њиховим узроцима и последицама.

Васпитач

Професионална улога васпитача реализује се кроз четири подручја:

Подручје непосредног рада са децом. У овом подручју улога се реализује кроз подршку учењу и развоју усмерену на добробит детета кроз односе и делање.

Подручје развијања програма. Ово подручје васпитач реализује кроз планирање, заједничко развијање програма, праћење, документовање и вредновање.

Подручје професионалног развоја. У овом подручју васпитач спроводи рефлексивну праксу, хоризонтално учење, повезивање са колегама из других установа и стручно усавршавање.

Подручје професионалног јавног деловања. Ово подручје се реализује кроз

заступање интереса деце и породице у свим питањима јавне политике, друштвеног живота и јавних делатности која се односе на децу. Такође и на промовисање, допринос и покретање акције у домену васпитно-образовног рада.

Стратегије васпитача у развијању програма

У развијању програма усмереног на подршку добробити детета, васпитач се руководи принципима који проистичу из концепција Основа програма.

Принципи развијања реалног програма су:

Принцип усмерености на односе (стварање подржавајућег социјалног и физичког окружења, неговање односа уважавања, сарадње одговорности и заједништва).

Принцип животности (заједничко учење се остварује кроз активности које су смислене јер проистичу из искуства, аутентичних интересовања и односа, потреба и иницијатива, проблема и питања, догађаја и збивања у групи и заједници).

Принцип интегрисаности (учење као интегрисано искуство детета кроз оно што чини (делање) и доживљава (односи), а не као унапред испланиране појединачне активности на основу аспекта развоја или образовних области по издвојеним садржајима подучавања).

Принцип аутентичности (препознавање и уважавање интегритета, различитости и посебности сваког детета, развојних, културних, социјалних и других специфичности деце и њихових породица, као и јаким странама и потенцијалима сваког детета).

Принцип ангажованости (учење детета кроз властиту активност, ангажованост детета, иницијативу и избор деце, различити начини бављења појединим питањима, проблемима и садржајима, стваралачка прерада искуства и креативно изражавање властитих идеја, доживљаја, мишљења и сазнања; укљученост васпитача и заједничко учешће деце, а не директно подучавање).

Принцип партнерства (уважавање перспективе деце и породице, њихових мишљења, идеја, иницијатива, одлука, као и на различите начине укључивање породице и повезивање са локалном заједницом).

Планирање

Планирање се одвија кроз:

Развијање интегрисаног приступа кроз тематско и пројектно планирање.

Након оквирног одређења теме или почетне идеје за пројекат, васпитач истражује различите изворе из области сазнања, културе и различитих делатности, проналази идеје и промишља чиме би све могли почетно да се баве и истражују у оквиру теме/пројекта. Развијање теме/пројекта је стваралачки процес, подједнако изазован и за децу и за васпитача, кроз који заједнички откривају, играју се и креирају.

С обзиром да васпитач заснива тему/пројекат на принципима развијања реалног програма, планира тему/пројекат увек само неколико корака унапред и циклично

наставља да планира тако што: планира опремање простора, начин организовања активности, ресурсе који су потребни, могуће начине укључивања родитеља, деце из других група и појединаца из локалне заједнице, планира посету места у локалној заједници.

Тема или пројекат могу да трају од неколико дана до неколико месеци, зависно од правца развоја и надограђивања идеја, предлога и интересовања деце од разноликости подстицаја и идеја које уноси васпитач други који су укључени у тему/пројекат. Пројекат је вођен питањем, идејом и/или намером за продубљеним истраживањем проблематике која је деци смислена и изазовна за истраживање.

Тема/пројекат у јаслама је више идеја или оквир који обликује васпитач на основу праћења заинтересованости и интеракције деце са различитим материјалима, другом децом и одраслима у вртићу и познавања деце. На основу идеје о теми или пројекту, васпитач у јаслама се прво фокусира на планирање великог избора сензорних материјала који ће бити стално доступни деци и којима ће подстаћи децу да истражују у отвореном и затвореном простору у дечјем вртићу. Васпитач у јаслама планира више могућности за различите активности деце које се одвијају истовремено и које деца бирају. Васпитач планира довољно времена за рутине кроз које помаже деци да се осећају сигурно, да развијају самосталност и блискост са васпитачем и другом децом.

Флексибилно планирање.

Васпитач се у развијању програма стално усклађује са децом. План не може бити направљен унапред за дужи вреемнски период. Прави се на основу предлога и иницијативе деце, консултовања са децом, предлога и идеја различитих учесника, увида васпитача о учешћу деце у активностима, промишљања васпитача зашто је важно да се деца баве одређеним активностима, како то повезати са њиховим животним контекстом, ранијим доживљајима, искуствима и сазнањима.

Документовање планирања.

Васпитач документује своје планирање у обрасцу за план који надограђује током процеса развијања теме/пројекта. План садржи: оријентациони назив теме/пројекта, кратко образложење како је дошло до покретања теме/пројекта и датуме почетка и краја; наведене изворе сазнања за васпитача везаних за тему/пројекат; потребну опрему и материјале; идеје за активности са децом, потребне ресурсе, учешће породице и других учесника и места у локалној заједници као места учења.

2.2. Понуда програма и услуга

У Установи се реализују следећи програми:

2.1.1.Програми у целодневном трајању

Васпитно-образовни рад са децом узраста до 3 године

Дете се сагледава као целовито биће које се развија својим темпом. Активности које медицинска сестра - васпитач планира и реализује са децом нуде подстицај за све области развоја детет истовремено (холистички приступ). Приоритет у раду медицинске сестре-васпитача је да гради квалитетан однос са сваким дететом, у коме се дете осећа сигурно и прихваћено. Однос са дететом јасленог узраста медицинска сестра- васпитач успоставља и развија кроз игру, процесе неге и свакодневне животнопрактичне активности. Грађење квалитетног односа са дететом медицинска сестра - васпитач обезбеђује увремењеним и доследним реаговањем на дечје потребе и емоције, њиховим безусловним прихватањем и подршком у усвајању адекватних начина за њихово изражавање и задовољење. Посебна пажња поклања се обогаћивању дечије игре, као контекста у ком се одвија истраживање света, делање у њему и његово мењање. Важно је да сестра васпитач познаје фазе развоја игре, подстицаје за напредовање кроз игру и садржаје којима се игра обогаћује. Медицинска сестра прати и подржава дечје иницијативе и тиме потпомаже грађење слике о себи као компетентном и уваженом бићу. Деца имају потребу да истражују свет који их окружује путем чула и покрета (сензомоторни период). Она тако стичу искуства, сазнања и граде слику света око себе, зато је важно подржати их и подстицати у процесима истраживања и експериментисања. Дете кроз односе са одраслим особама гради слику о себи тестира је и мења кроз интеракције у социјалном окружењу. Оно постепено формира свој лични идентитет. Ови процеси подстакнути су квалитетним негујућим односом медицинске сестре-васпитача и детета, као и брижљиво уређеном средином, која је безбедна, стимулативна, прилагођена различитим потребама и могућностима деце, у којој и деца и родитељи имају могућности да оставе свој лични печат. Медицинске сестре васпитачи теже да остваре и негују партнерске односе са родитељима усмерене на добробит деце и породице.

Васпитно-образовни рад са децом узраста од три године до укључивања у програм припреме за школу

Дете поседује богате потенцијале за учење, активно је, радознано, истрајно, отворено и способно да комуницира, успоставља односе и разуме окружење у којем се налази. Оно доживљава свет кроз односе које успоставља и развија, а односи којима се подржава дететова добробит и делање су покретачи његовог развоја и учења. Због тога у нашој Установи негујемо и градимо квалитетне односе који се базирају на уважавању, сарадњи, одговорности и заједништву кроз стварање сигурности, поверења, континуитета и учешћа чиме охрабрујемо и негујемо чвршћу повезаност кроз

укључивање родитеља и заједнички рад деце, васпитача и родитеља, али и укључивање локалне заједнице. Идентитет групе је важан као темељ за грађење односа у групи и креирање реалног програма и као подршка социјалној добробити детета и развијању личног идентитета, одликује га процесуалност и стални дијалог деце, породице, васпитача око онога што им је важно, око чега се окупљају и желе да се ангажују. Током 2022/23.године наставићемо да радимо на грађењу идентитета групе, фокусирањем на вредности које желимо да учинимо видљивим, на којима градимо односе и креирамо програм. Кроз дијалог са децом и породицом, у свакој групи, препознају се вредности које група дели и жели да их негује, јача, промовише и учини видљивим у свом вртићу и породици, а и шире, у локалној средини.

*Дете у спонтаним и планираним ситуацијама учења у вртићу „гради идентитет – развија свој културни идентитет, припадност локалној заједници и прихвата културне различитости; развија радозналост, упорност и одговорност; доживљава себе као јединствену личност са властитим потребама, интересовањима, начином на који учи; припада групи вршњака тако што дели са њима интересовања и учешће; развија самопоуздање и самопоштовање; разумева и уважава права других” (из Основа програма – **Године узлета**).*

Програми у целодневном и полудневном трајању

Припремни предшколски програм

План васпитно образовног рада са децом пред полазак у школу се ослања на снаге детета и помаже му да изрази своју особеност, своје унутрашње потребе и интересовања и даље их развија. Игре и активности које се подржавају доприносе проширивању и систематизацији социјалних и сазнајних искустава деце, емоционалној и социјалној стабилности деце, оснажује комуникативне компетенције и подржава мотивацију за новим облицима учења и сазнавања.

Укључивањем све деце у припремне предшколске групе обезбеђују се услови за проширивање социјалног и сазнајног искуства чиме се ублажавају социо - културне разлике и обезбеђују подједнаке могућности за полазак у школу. План, такође, представља допуну породичном васпитању јер је отворен је за потребе деце и породица и полази од права родитеља да активно учествују у развоју и васпитању деце, чиме се унапређују васпитне компетенције породице.

Остваривање припремног предшколског програма доприноси програмском и организационом повезивању предшколског и школског система као претпоставке остваривања континуитета у васпитању и образовању деце. Успостављање везе између два дела јединственог система образовања и васпитања олакшава прелазак детета у ново окружење и представља заједничку одговорност вртића, породице и основне школе. Општи циљ је обезбеђивање квалитетног физичког и социјалног контекста за развој и учење кроз холистички приступ детету, уз уважавање индивидуалних карактеристика и права сваког детета.

Васпитно образовни рад у припремном предшколском програму заснива се на неговању радозналости кроз уважавање и подржавање природне дечије радозналости,

потребе за сазнавањем и проширивањем искустава. Одрасли омогућавају деци да буду активна, да трагају за новим, да истражују и испитују непознато, што је у директној вези са мотивацијом за учење у школском периоду. Стварањем ситуација у којима се дечији искази уважавају, разматрају и прихватају као мисаоне активности негује се и развија природна дечија радозналост. Поштовање индивидуалности и подстицање креативности остварујемо кроз уважавање да је свако дете особена личност која има свој темпо развоја, своје потребе, стил учења, себи својствен начин доживљавања и изражавања. Кроз планирање васпитно - образовног рада на принципима индивидуализованог приступа у раду са децом води се рачуна о стваралачким потенцијалима и различитим начинима изражавања спонтаних креативних способности.

Највећи број деце у четворочасовном припремном предшколском програму се први пут укључује у овакав вид организованог учествовања у животу и раду у групи вршњака и зато је врло важно са каквим очекивањима и предзнањима дете долази. Неговање самосталности подразумева развијање способности детета да само истражује, решава проблеме, ствара, иницира и доноси одлуке, да развије способност изражавања и самоизражавања. Васпитачи, заједно са породицом стварају и користе све ситуације у којима ће се дете осећати сигурно и у којима ће имати бројне могућности за игру и самостално обављање активности. Подржавајући самосталност деце, одрасли пажљиво пружа помоћ само у оној мери у којој је неопходно, као ослонац за даље развијање игре и активности а не као готово решење. Важне вештине које су неопходне да их дете усвоји пре поласка у школу односе се на бригу о себи, својим стварима и самостално предузимање активности везаних за хигијену, исхрану и облачење. Подршка физичком развоју пружа се стварањем ситуација за подстицање природног раста и развоја. На тај начин омогућавамо ефикасније сналажење деце у разним ситуацијама и лакше уклапање у игру са вршњацима. Свакодневно телесно вежбање има карактер игре, задовољава снажну потребу детета за кретањем и изражавањем кроз покрет. Пажљивим избором игара и активности, њиховим дозирањем и варирањем разноврсних форми и облика одрасли доприносе оптималном подстицању развоја. За полазак у школу, социо-емоционална зрелост представља темељ и базу за суочавање са изазовима које та промена доноси. Због тога се у планирању васпитно-образовног рада посебна пажња поклања дечијим емоцијама, могућностима да их дете препозна и адекватно изрази и осети прихваћено од вршњачке групе, укључујући и дете којем је потребна додатна подршка. На тај начин омогућавамо да изгради сигурност и самопоштовање. Уважавањем значаја дечје иницијативе у планирању и креирању средине, игара и активности детету се пружа прилика за јачање унутрашње мотивације за игру и учење и развој социо емоционалних компетенција. Подршка и оснаживање деци да развијају сазнајне компетенције, планира се кроз свакодневне активности и спроводи кроз решавање различитих практичних ситуација. Нагласак у планирању је на истраживачким играма и активностима, праћеним активним дијалогом - постављањем питања, размишљањем и коментарисањем својих и туђих изјава и поступака, изношењем својих размишљања, искустава кроз дебатоване на различите теме. Подршка развоју говорно језичких компетенција и писмености остварује се кроз стварање ситуација за квалитетни дијалог са вршњацима и одраслима и различитим

начинима изражавања својих жеља, намера и мисли. Правилно и примерено коришћење и разумевање говора и језика олакшава изградњу односа са светом око себе, па се његовом развоју придаје нарочита пажња у планирању рада у предшколским групама. Припрема за почетно читање и писање један је од задатака припремног предшколског програма. Реализује се кроз активности које подржавају развој интересовања за писано изражавање, говорне вежбе и игре у којима се користе писане и усмене језичке форме. Стварањем могућности за развој fine моторике усавшава се спретност и покретљивост шаке и прстију, вољна контрола покрета и координација око-рука, које су неопходне за овладавање писањем. Вештине читања и писања развијају се у складу са индивидуалним могућностима и интересовањима сваког детета.

2.3. Физичко окружење као димензија програма треба да подржава:

Простор у радној соби, структуриран је на различите просторне целине што зависи од узраста деце, квадратуре собе, интересовања деце и васпитача, као и од пројекта/теме која се реализује, тако да просторне целине нису сталне већ су подложне променама. Дефинисаним просторним целинама деци се омогућава предвидљивост и сигурност у простору, односно деца могу да буду самостална и истовремено им се пружа могућност различитих врста истраживања.

Просторне целине могу бити: литерарна (књиге и други писани материјали, рана писменост, опуштање); за конструисање; за визуелне уметности; за симболичку игру („породични простор“ и игре улога); за осамљивање и скривање; за звук и покрет, радионица, простор истраживања светлости и сенки, сензорна просторна целина, позорница и друге просторне пригодне целине према потребама теме/ пројекта. У јасленим групама акценат је на кинестетичкој и сензорној просторној целини. Сваку просторну целину васпитач мења и допуњује уношењем различитих средстава и материјала са намером да прошири игру и истраживање деце.

Радне собе у објектима садрже функционалан намештај за децу и одрасле, оптималан број столова, столица, креветића, ормана, полица за дидактички материјал, ормана за одлагање креветића, постељина, и покривача, тепиха, играчака, дидактичког материјала, табли, панона и цд плејера. У оквиру већине соба постоје врата за излазак у двориште у којем се организују заједничке игре и активности на отвореном простору. Испред радних соба у холловима налазе се панони за родитеље (фланелографи) и ормарићи за одлагање дечије одеће и обуће. Радне собе и холови оплемењени су дечијим радовима и декорацијама.

Јаслене групе су у складу са узрастом и бројем деце у групи опремљене потребним играчкама, дидактичким материјалом, справама и реквизитима за физичковаспитање, параванима и скривалицама. Играчке су лагане, мекане, топлих боја распоређене у соби тако да се налазе на дохват руке деци што пружа могућност да спонтано бирају оно што их интересује, односно да сами откривају, комбинују и истражују. У вртићу постоје следеће играчке: звучне играчке (звечке, звучне коцке, музичке кутије, шушкалице), играчке на точковима различитих облика и боја за вучење и гурање, играчке са

механизмом на навијање, разна возила различитих величина, лутке (обичне и гињол), модели животиња од различитог материјала, крупни конструктори, слагалице, уметаљке, сетови (фризера, лекара, кухиње, трговине), сетови за игру у песку, слике у паровима, сликовнице, бојице, јастуци различитих величина, цд плејери и дискови са дечијом музиком. Од *средстава за физичко васпитање* (на нивоу вртића) постоје: струњаче, лопте и обручеви различитих величина, чуњеви, клупе, ниске лестве, даске различитих величина, собне клацкалице, собни тобогани, сунђерасти и платнени тунели, стојећи кошеви, конопци и сунђерасти базени са шареним лоптицама.

Васпитне групе су у складу са узрастом и бројем деце у групи добро опремљене следећим средствима: музички инструменти (звечке, штапићи, триангли, бубњеви, кастањете, прапорци, чинеле, даире, металофони, ксилофони, хармонике), лутке (обичне, гињол лутке, лутке на штапу), позорнице (на нивоу вртића), сетови (кухиње, фризера, доктора, мајстора), играчке на точковима (возила различитих величина), ситни и крупни конструктори од дрвета и пластике, модели животиња од различитог материјала, уметаљке, низалице, слагалице са мање или више делова, лото игре са различитом тематиком (домаће животиње, дивље животиње, годишња доба...), крупније и ситније мозаик боцке, друштвене игре (домине са сличицама), сетови за игру у песку, прибор за ликовно васпитање за све технике и радни листови који се набављају у сарадњи са родитељима, едукативни постери за све области рада, сликовнице, цртани филмови, играни дечији филмови, филмови о животињама и дискови са дечијом класичном, народном и забавном музиком. Од *средстава за физичко васпитање* (на нивоу вртића) постоје: обичне струњаче различитих величина, ниске греде, велики и средњи тобогани, кошеви, лопте и обручи различитих величина, вијаче, канапи, чуњеви, палице, сталци за обруче, кантице ходалице, атлетске купе са палицама, сетови за куглање, сетови за мини голф, мини голови за фудбал.

Поред наведених средстава у групама у којима се реализује припремни предшколски програм постоје још и : логички блокови, дрвени модели геометријских тела, еколошке, саобраћајне и математичке лото игре, саобраћајни полигони, друштвене игре (домине са бројевима, „Не љути се човече“, танграми), едукативни постери са тематиком броја, слова и скупова.

У објектима ван седишта Установе последњих година побољшани су услови рада уређењем простора и допуном опреме и средстава за реализацију васпитно- образовног рада. Групе располажу потребним потрошним материјалом и дидактичким средствима који су у функцији подстицања дечијег развоја, а њихов број, врста и намена прилагођени су потребама васпитно-образовног рада. На тај начин делује се на стално унапређивање и изједначавање услова за живот и рад деце у сеоском подручју и матичном вртићу.

Вишенаменска сала користи се за игру, слободне активности, активности физичког и музичког васпитања, приредбе, представе и заједничку игру деце различитих узрастних група. У сали се налазе справе и реквизити за физичко васпитање, АВ средства (телевизор, мини линија).

Простор целог вртића (посебно заједнички простори као што су ходници, холови, сале) користе се за различите начине сусретања и заједничког учешћа деце различитих узраста и других одраслих.

Дворишта вртића садрже: травнате површине, дрвеће, жбуње, цвеће, клупе, бетонске стазе, комплекс справа за физичко васпитање и адекватну расвету. У двориштима вртића постоје следеће справе дрвене и металне конструкције: тобогани са пешчаником, обичне љуљашке и љуљашке шестосед, клацкалице, мостови, вртешке и квадрати за провлачење и пењање. Током летњег периода обавља се уређење дворишта. У појединим местима потребно је обновити и допунити справе.

Свакодневно коришћење отвореног простора за различите активности, игре и истраживања деце представља приоритетан задатак. Дворишни простор треба да буде изазован, заснован на природним материјалима. Треба да омогућава деци да могу да га конструишу, мењају и граде; да се у њему деца осећају безбедно, али да пружа изазове; да је тајанствен и пружа прилике за „скривање” и издвајање; да је неструктуриран и полуструктуриран; да провоцира стварно или имагинарно прилагођавање и мењање простора током игре; да пружа могућности различитих кинестетичких и сензорних доживљаја и активности и практичне манипулације.

Побољшавање услова рада, обнављање основне опреме и средстава за васпитно-образовни рад, представљају стални задатак Установе за унапређивање квалитета рада са децом.

Општина Варварин је у мају 2010. године добила статус неразвијене општине. Већи део становништва бави се пољопривредом. То су отежавајуће околности за установу, која се труди да осавремени и унапреди свој рад и у време економске кризе, која нас није мимоишла. Међутим, нове генерације родитеља показују све више разумевања за наш рад, за тежњу за усавршавањем и осавремењавањем васпитно-образовног рада и Установе у целини.

Евидентан је напредак у сарадњи са породицом: број уписане деце константно се повећава, Савет родитеља озбиљно схвата своју функцију у Установи, честе су донације дидактичког материјала и опреме, спремно пружају помоћ у организацији активности за децу .

Географски положај и здрава еколошка средина омогућавају деци у свим годишњим добима боравак на свежем ваздуху, дужи боравак у природи и прикупљање природног материјала за васпитно-образовни рад.

Установа сарађује са свим основним школама на територији општине Варварин, јер се при свакој од њих налазе васпитне групе припремног предшколског програма.

У васпитно-образовном раду користе се сви расположиви спортски терени на територији општине – Спотска хала „Темнић“ (у којој се сваке године одржава Завршна приредба деце из свих група са територије општине), школско игралиште, као и градско игралиште.

Помоћ васпитачима при васпитно-образовном раду пружају: Градска библиотека у Варварину, сеоске и школске библиотеке, а у библиотеци наше Установе налази се велики обим најновије стручне литературе за васпитаче, медицинске сестре, медицинску сестру за превентивну здравствену заштиту деце, психолога и буџетско рачуноводство. Градска библиотека, локална самоуправа и Спотрски центар „Темнић“ сарађују у организацији дечјих приредби и представа за децу вртића.

Установа има плодну сарадњу са вртићима у Расинском округу: у Ћићевцу, Брусу, Трстенику, Александровцу и Крушевцу, са којима размењујемо најновија

сазнања из области васпитно-образовног рада. Најобимнија је сарадња са вртићем у Тићевцу.

Информације о васпитно-образовном раду добијамо редовно путем Интернета, телефона и поште, но драгоцену нам је сарадња са Школском управом у Крушевцу. Од њих добијамо стручну помоћ и разумевање за потешкоће у нашем раду, што нам помаже да будемо у савременим токовима васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста.

Локална самоуправа потпуно подржава напоре Установе да осавремени свој рад у свим доменима.

Може се извести закључак да се досадашња сарадња Установе и шире друштвене средине одвијала на обострано задовољство, а да се последњих година шири и продубљује на свим нивоима, што само може донети добробит новим генерацијама наших полетараца.

<p>Сарадњу и позитивну међузависност</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Простор и време су организовани тако да пружају могућности деци да раде заједно и сарађују; • простор и материјали омогућавају и подстичу различите облике груписања деце и заједничког учешћа у ситуацијама делања.
<p>Уважавање посвећености у активности и иницијатива</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Простор је организован тако да пружа могућност детету да се осами и да деца не буду ометана док се баве неком активношћу; • материјали су груписани и лако приступачни, чиме се деца подстичу да буду независна и праве изборе; • деца могу да реорганизују и уређују простор и материјале.
<p>Истраживање, експериментисање и стваралаштво</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Физички простор је предвидљив, безбедан и прегледан али динамичан богат подстицајима који позивају на истраживање; • постоји мноштво неструктурираног и полуструктурираног материјала, различити ликовни материјали, реквизити, који могу да се користе на различите начине и који омогућавају различите начине изражавања; • постоје различити сензорни материјали и материјали којима се подржавају сензорне активности и практична манипулација; • простор је опремљен тако да је изазован и да при томе доприноси да деца прошире своја размишљања, умења и доживљаје у оквиру оног чиме се баве; • постоји много правих, реалних и аутентичних предмета и материјала који одражавају реални живот деце, породице и васпитача; • постоје материјали и производи којима се подржава развој ране писмености (штампани материјали, плакати, књиге и сликовнице, мапе, шеме, различите врсте прављених календара и скала, графички симболи...); • изложени материјали у соби и на зидовима одражавају процес

	активности које се одвијају у групи.
Различитост	<p>Удобан и функционалан намештај за децу и одрасле;</p> <ul style="list-style-type: none"> • простор је приступачан свој деци; • материјали пружају могућности да се ствари раде на различите • начине. Декорације, материјали и средства илуструју и одговарају разним врстама различитости и оспоравају предрасуде и стереотипе.
Припадност и персонализованост	<ul style="list-style-type: none"> • Простор је персонализован и одражава особености и живот групе и поједине деце; • простор одражава живот и културу заједнице и дечја животна искустава; • простор рефлектује заједничке идеје и вредности; • у простору су видљиви продукти и континуитет активности деце и других учесника.
Телесни, сензорни и естетски осећај и зачудност	<ul style="list-style-type: none"> • Простор пружа могућности за различита сензорна искуства и активности – истраживање текстура, мириса, звукова, тонова, мелодија, покрета; • простор пружа могућности за различите начине кретања, коришћења свог тела и истраживање телом; • начином уређења предмета и материјала подржава се естетски доживљај; • постоје елементи природе (неструктурирани природни материјали, плодови, саднице, семена...); • постоји лепота, склад и маштовити и тајанствени простори.

Приказ различитих облика програма и услуга

НАЗИВ	ЦИЉЕВИ	ЦИЉНА ГРУПА	ВРЕМЕНСКО-ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА	АНГАЖОВАНИ КАДАР
<i>Целодневни излет</i>	<p>Очување и унапређивање здравља деце кроз активан одмор.</p> <p>Развијање природних облика кретања и моторичких способности деце у природним условима.</p> <p>Развијање способности доживљавања</p>	Деца узраста од 4 године до поласка у школу која похађају вртић	Целодневни излет деце планира се у пролећном периоду у месецу априлу, мају и јуну	Васпитачи група, медицинска сестра на ПЗЗ-у
<i>Рекреативни боравак</i>	<p>и упознавања природе, њених законитости и лепота.</p> <p>Стицање искуства у колективном животу и заједништву, уз развијање толеранције у односима са другима</p>	Деца узраста од 4 године до поласка у школу која похађају вртић	Рекреативни боравак деце планира се у пролећном периоду у месецу априлу, мају или јуну у трајању од 4 до 6 дана у објекту за одмор и рекреацију деце	Васпитачи група, медицинска сестра на ПЗЗ-у
<i>Чаробна лопта</i>	<p>Подстицање развоја природних облика кретања и моторичких способности деце кроз примену разноврсних игара и вежбиса лоптом.</p> <p>Подстицање развоја перцептивних способности кроз примену лопти различитих величина, облика, боја и материјала.</p>	Деца старијих јаслених група вртића	Реализација програма спроводиће се два пута месечноу изабраној групи или у вишенаменској сали и дворишту вртића	Медицинске сестре-васпитачи и струч. сарадник

	Подстицање развоја маште, старалаштва, говора и сарадње међу децом.			
<i>Музика чини живот бољим</i>	Развијање љубави и интересовања за музику. Утицај на формирање елементарног музичког укуса код деце кроз свестранемузичке активности. Стварање подстицајне средине, грађење поверења и стварање услова да деца слободно изразе своје емоције.	Деца јаслених и васпитних група у вртићима, родитељи	Једном месечно у јасленим и васпитним групама у вртићима. Активности ће се реализовати у васпитним собама, вишенаменским салама, холовима, на отвореном простору...у мањим групама, а по потреби и индивидуално	Стручни сарадник-психолог, васпитачи,
<i>Плесни програм за децу предшколског узраста</i>	Доприношење целовитом развоју личности, кроз развој физичких, функционалних и моторичких способности деце. Очување и унапређење здравља.	Деца свих васпитних група у вртићима	Једном недељно у свим вртићима	Плесне школе, у сарадњи са васпитачима

<i>Осећаоница</i>	Упознавање и препознавање сопствених осећања. Развијање способности схватања значаја емоција и способности да се осећања испоље и савладају.	Старије и припремне предшколске групе	Два пута месечно	Стручни сарадник психолог
-------------------	--	---------------------------------------	------------------	---------------------------

<p><i>Дечји ликовни салон</i> <i>Васкрс у нашој кући</i> <i>ТУЦИЈАДА</i></p>	<p>Развој ликовног стваралаштва кроз холистички приступ детету. Ликовно стваралаштво као подстицај у грађењу сарадничких односа и грађења подстицајне средине. Сарадња породице са пред.установом и локалном заједницом</p>	<p>Деца узраста од 3 године до 6,5 година, родитељи</p>	<p>Трајање програма: март – мај, текуће године Активности ће се реализовати у васпитним собама, вишенаменским салама, холловима, на отвореном простору...у мањим групама, са могућношћу индивидуалног рада</p>	<p>Стручни сарад.педагог, координатор у реализацији ППП, васпитачи, академски сликар</p>
<p><i>Дечја недеља</i></p>	<p>Уважавање и поштовање дечјих права. Промовисање значаја раног узраста. Јачање партнерских односа са локалном заједницом.</p>	<p>Деца предшколског узраста, васпитачи, родитељи, представници локалне заједнице</p>	<p>Прва недеља октобра</p>	<p>Деца предшколског узраста, васпитачи, родитељи, представници локалне заједнице</p>
<p>ПРОЈЕКАТ- „У вртићима расте будућност Србије“</p>	<p>Подстицање холистичког развоја личности предшколског детета, кроз примену игре као основног облика учења и изражавања. Стварање услова за већи обухват деце и унапређивање раног васпитања и образовања предшколске деце која не похађају вртић кроз социјализацију, креативност и развој когнитивних способности. Подизање нивоа свести родитеља/других законских заступника деце о значају и</p>	<p>Деца узраста од 3 до 5,5 година која нису обухваћена редовним предшколским програмима</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно)</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	<p>важности раног васпитања деце. Повезивање породице и система васпитања и образовања путем разичитих активности - оснаживање родитеља да повећају безбедност и подстицајност породичног окружења, унапреде негу и васпитање, развију вештине позитивног родитељства, подрже здравље, развој, и образовање своје деце, заступају и практикују њихова и своја права.</p>			
--	--	--	--	--

<p>Еко-патрола</p>	<p>Указивање на значај, подстицање и јачање еколошке свести о значају заштите животне средине Стицање знања, изграђивање ставова, вредности, опредељења, уверења, потреба, осећања и мотива, као и развој интересовања, готовости и способности за формирање еколошког начина мишљења и деловања, односно еколошке савести и свести о потреби да се животна средина чува, уз познавање начина како се то чини и постојање "унутрашњег гласа" који утиче на појединца да се понаша у складу са њима. Неговање код деце осећаја задовољства и радости због акција које чине и ефеката које постижу у еколошким активностима. Упознавање деце предшколског узраста са основним еколошким појмовима, проблемима одлагања отпада и поступцима како се отпад може поново искористити и то кроз примену активних метода учења. Укључивањем у непосредан васпитно-образовни рад подстицање чланова породице детета/окужења да активно</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у целодневном и полудневном трајању, једном месечно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>
---------------------------	--	--	--	---

	<p>учесствују у очувању животне средине. Развијање свести о значају васпитања и образовања деце предшколског узраста, те друштвено одговорног понашања кроз укључивање чинилаца локалне заједнице уактивности ПУ <i>Наша радост</i>.</p> <p>Повезивање породице и система васпитања и образовања путем разичитих активности.</p>			
<p><i>Пажљиво у саобраћају</i></p>	<p>Систематско неговање саобраћајне културе код деце ради повећања њихове безбедности као самосталних учесника усаобраћају.</p> <p>Систематски и континуирано проширивање знања и искустава из области саобраћаја и усавршавање способности одговарајућег понашања усаобраћају.</p> <p>Развијање психофизичких способности које су значајне за стицање саобраћајне културе код деце.</p> <p>Неговање саобраћајне културе кроз интеграцију/корелацију васпитно- образовних области.</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у целодневном и полудневном трајању, једном месечно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	Унапређивање сарадње са локалном заједницом и породицом кроз укључивање родитеља/зак. зас., организацију, реализацију и вредновање васпитно- образовних активности (а нарочито: подизање свести родитеља/старатеља о посебној одговорности коју имају за кретање и понашање деце у саобраћају).			
<i>Растемо уз музику и покрет- завршна приредба</i>	Развијање координације крупне, као и ситне моторике. Подстицање самопоуздања и креативности. Реализација васпитно-образовног рада кроз игру и интегрисано учење. Унапређивање сарадње са локалном (нарочито основним школама) и широм друштвеном заједницом. Унапређивање сарадње са породицом кроз укључивање родитеља/зак. зас.	Деца узраста од 4 године до поласка у школу	Програм предшколског васпитања и образовања у целодневном и полудневном трајању, једном годишње	Васпитачи, сарадник, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице

3. Предшколска установа као место демократске и инклузивне праксе

3.1. Партнерство са породицом

Сарадња између породице и предшколске установе представља много више од размене информација о детету и његовим постигнућима. Сарадња која је у најбољем интересу детета тј. тежи да оствари добробит детета, треба да има одлике партнерства што значи да постоји: равноправност обе стране, комплементарност, аутентичност и демократичност.

Породица је примарни и најважнији васпитач деце. Програм заснован на партнерству са породицом изгледа на следећи начин:

- Вртић је место које емитује добродошлицу породици и уважавање породице јасним просторно-организационим показатељима (нпр. постојање собе/простора за родитеље, постера добродошлице, визуалних ознака простора...);
- породица је упозната са концепцијом програма (писане информације и кроз састанке);
- постоји програм сарадње са породицом који је развијен кроз дијалог са родитељима о различитим начинима укључивања породице: као члан савета родитеља, као волонтер, као учесник у непосредним активностима са децом;
- родитељи су питани шта је за њих важно и шта би волели у односу на своју децу и себе;
- деца су питана на који начин би желела да су родитељи укључени и да учествују;
- родитељи се лично позивају на учешће у појединим активностима и имају
- помоћ и подршку васпитача или других родитеља за такво учешће;
- постоје организоване социјалне активности које пружају могућност дружења и развијања односа између самих породица и између родитеља и практичара, као што су излети, шетње, културни догађаји, седељке;
- васпитачи свакодневно сарађују са родитељима на различитим основама;
- родитељи се на састанцима упознају и воде дијалог са васпитачима о активностима деце и програмским активностима;
- постоје могућности да се родитељи виде са васпитачем и разговарају о свом детету у различито време дана и у различитим данима у недељи;
- родитељи се подстичу на укључивање других чланова породице и пријатеља тако што их могу довести и укључити у активности у вртићу;
- програм уважава различитости породица и пружа различите начине укључивања и прилагођавања потребама и могућностима родитеља;

- родитељи могу активно да се укључе у различито време, на различите начине и то се документује;
- васпитачи су свесни да родитељи имају и друге обавезе и послове и да су њимачесто преоптерећени;
- васпитачу су познате специфичне тешкоће и препреке за укључивање појединих породица и развија стратегију за њихово превазилажење.

Сарадња са породицом се остварује на нивоу Установе ,вртића и васпитне групе кроз различите облике партнерства ,градећи тако темељ за

:

1. узајамно поверење и поштовање,
2. познавање емпатију, осетљивост и уважавање перспективе друге стране
3. сталну отворену комуникацију и дијалог
4. узајамно препознавање и уважавање јединственог доприноса и снага сваке стране
5. заједничко доношење одлука и спремност на компромисе и промене.

Најважнији услови успешне сарадње предшколске установе и породице јесу:

- обострана и потпуна информисаност;
- постојање плана сарадње предшколске установе и родитеља, а посебно плана сарадње васпитача са породицом сваког детета;
- професионална компетентност и методичка обученост васпитача за извршавање васпитне функције;
- испитивање потреба породица, како би реализација предшколског програма могла употпунити дејча породична искуства и учења;
- развијене способности комуникације;
- војства личности која су пожељна за улогу васпитача, као особе највише одговорне за сарадњу вртића и породице.

Унапређивање квалитета сарадничких односа огледа се **кроз различите облике сарадње :**

1. Непрестану размену информација родитеља и васпитача
2. Реализацију различитих активности едукативног карактера за родитеље/законске заступнике
3. Учешће родитеља/старатеља у животу и раду вртића

Начини реализације непрестане размене информација родитеља, васпитача, стучних сарадника/сарадника су:

1. Свакодневна усмена размена информација.

2. Индивидуални разговори.
3. Посете породици.
4. Групни родитељски састанак на почетку радне године.
5. Групни родитељски састанак током године.
6. Пано за родитеље (на нивоу групе).
7. Пано за родитеље (на нивоу вртића).
8. Изложбе дечјих радова.
9. Постављање информативног материјала на званичну Internet страну.
10. Учешће у информативним радио-телевизијским емисијама.

Начини реализације различитих активности едукативног карактера за родитеље/законске заступнике од стране васпитача, стручног сарадника су:

1. Општи родитељски састанак.
2. Групни родитељски састанак.
3. Саветодавни рад са родитељима.
4. Подршка родитељству кроз заједничко стицање знања-едукативне радионице, семинари, панел - дискусија
5. Израда, објављивање и/или дистрибуција едукативних листића имултимедијалних презентација.

Начини реализације учешће родитеља/старатеља у животу и раду вртића огледају се кроз:

1. Родитељски одбор групе.
2. Савет родитеља на нивоу Установе
3. Учешће родитеља у Управном одбору Установе
4. Активности за родитеља у непосредном васпитно –образовном раду.
5. Активности за родитеља у процесу транзиције деце између два нивоа васпитно-образовног система
6. Активности за родитеље кроз учешће у раду Актива за развојно планирање, Тима за самовредновање, Тима за заштиту.
7. Активности за родитеље у организацији ,реализацији и праћењу јавних манифестација са активним учешћем деце .
6. Активности за родитеље кроз праћење званичне Интернет стране Установе.

Могуће препреке успешне сарадње између вртића и породице .

- Традиционалне предрасуде родитеља како треба васпитавати децу;
- лоше искуство васпитача у односима са појединим родитељима;
- неприхватљиви ставови родитеља који могу бити у вези са радом са децом увртићу;
- родитељ не познаје добро своје дете/нереални захтеви ;

- културно или по развој детета депривирајућа породична средина;
- могући сукоби или поремећени односи у породици;
- осећање родитеља да је његово дете васпитач запоставио;
- економско сиромаштво;
- низак културни или педагошки ниво родитеља;
- дете је у породици малтретирано или у тежим случајевима злостављано;
- теже сметње у развоју детета.

Родитељи су хетерогена група појединаца и њима се морају прилагодити облици сарадње, начини сарадње и активности. Што се више облика сарадње и ангажовања понуди родитељима, то су веће шансе да се придобију за сарадњу. Ангажовање и сарадња родитеља се разликују у односу на њихове карактеристике, потребе и квалификације. Важно је да васпитачи препознају препреке које могу спречити родитеље да постану активнији и да се труде да их заједничким ангажовањем умање или отклоне.

Учешће родитеља у програму васпитно-образовног рада повећава се када васпитачи показују прихватљивије и позитивне ставове према њиховом учествовању у вртићу. На почетку је потребно успостављање двосмерне комуникације између родитеља и васпитача како би могли да се упознају, разјаснили своја очекивања и даље градили овај однос. Родитељи треба да осете да васпитачи нису равнодушни према њиховој деци и да је њихова подршка увек добродошла и потребна у васпитању и образовању деце. Како би васпитачи подстакли укључивање родитеља и успоставили партнерски однос са њима морају овладати следећим вештинама: основне вештине слушања и саветовања; вештине асертивне комуникације; организационе и комуникацијске вештине за одржавање контаката са родитељима; вештине укључивања родитеља у образовне програме своје деце; вештине вођења групе. Да би стекли или развили ове вештине потребно је стручно усавршавање у циљу професионалног развоја-јачање компетенција, али и спремност да разумеју и помогну је од суштинског значаја за њихову успешну сарадњу са децом и родитељима.

3.2. Повезаност са локалном заједницом

Заједница је шире окружење детета које обухвата физичку и социјалну средину (различите установе, институције, организације различитих врста делатности и услуга, различите социјалне групе родбина, суседство, пријатељи, вршњаци и појединци), као и друштвени и културни миље у коме дете одраста.

Заједница директно, а преко породице индиректно ,обликује услове и начине одрастања малог детета. Култура у основи одређује начине живљења и сагледавања света. Култура утиче на дечји развој кроз културом успостављен систем вредности и веровања којим се обликује родитељска пракса ,односно који формира оквир очекивања од деце и начине њихове социјализације. Култура ствара и контекст за дечја искуства и механизме превођења у свакодневна животна искуства кроз културне преноснике као што су језик, стилови комуникације, веровања, породичне вредности,

обичаји...

Заједница својим општим друштвеним ,а пре свега економским карактеристикама ,као и праксом друштвене бриге о деци и просветном политиком може створити услове за остваривање подршке добробити детета које се огледа кроз развијање нових знања,осећања припадништва и заједничког социјалног учешћа,као и властите вредности и идентитет.

Чињеница да се предшколске групе на сеоском подручју налазе у саставу простора школе омогућава интензивну сарадњу са школом током целе године. Практикују се заједничке приредбе и прославе, спортске активности и игре на отвореном простору, међусобне посете и заједничка реализација неких области васпитно-образовног рада, што је све значајан елемент припреме деце за полазак у школу. Поред тога, потребно је да васпитачи добро упознају карактеристике средине у којој обављају рад-природне услове и природна богатства, културолошке и етнолошке карактеристике конкретне локалне заједнице, као и да имају у виду искуства деце чији су родитељи пољопривредници и која су за разлику од остале деце у прилици да прате свакодневни рад својих родитеља, па и да учествују у њему. Елементи из окружења (природног и етнолошког) доминирају у осмишљавању простора и олакшавају адаптацију деце. Планира се активније учешће родитеља у активностима које су повезане са њиховим занимањима, посебно када је у питању еколошко васпитање деце.

Учешће *ПУ Наша радост* у културним, јавним и спортским манифестацијама заснива се на партнерским односима са институцијама које учествују у манифестацији. У зависности да ли је Установа организатор или учесник манифестације поступа се по *Правилнику О мерама ,начину и поступку заштите и безбедности деце у Установи.* Манифестације у току године на нивоу заједнице, где је *ПУ Наша радост* учесник-партнер у планирању и реализацији манифестације.

- Дечија недеља-организатор *Друштво пријатеља деце*
- Светски дан правилне исхране –Завод за јавно здравље
- Дан планете земље-Јавно-комунално предузеће
- Крос РТС-а *Кроз Србију*МПНТР РС,ШУ Крушевац
- *Лете,лете лепе речи*-такмичење деце рецитатора, манифестација регионалног карактера.-ГУКрушевац,основна школа,локални медији.

Манифестације у току године на нивоу заједнице ,где је *ПУ Наша радост* организатор реализације манифестације.

- Дан Установе –локални медији.
- Ускршња манифестација- „Туцијада“, Спортски центар „ Темнић“
- Завршна приредба предшколаца - Спортски центар „ Темнић“
- Етно-фестивал општине Варварин

3.3. Рад са децом и породицама из осетљивих група

Реч инклузија потиче од латинске речи **includere, inclusion**, што значи **укључити, укључивање**. У васпитно-образовној пракси подразумева доступност васпитно-образовног рада деци и младим људима у складу са њиховим потребама и могућностима.

„Циљ инклузивног образовања је уклањање свих видова баријера и дискриминације које се односе на пол, националну припадност, верско и социоекономско порекло, способности, здравствено стање или било које лично својство појединца, као и омогућавање друштвене кохезије. Повећање инклузивности у знатној мери повећава доступност квалитета образовања за децу из социјално нестимулативне средине (ромске, сиромашне, сеоске, деце из расељених породица, деца из установа социјалне заштите која у одређеној фази свог развоја могу да буду посебно осетљива у тешким ситуацијама) и инвалидитетом, децу са тешкоћама у учењу, пре свега у оквиру редовног система васпитања и образовања...“

Основне смернице и полазишта за рад произилазе из :

- уважавања права све деце на образовање у складу са њиховим потребама и могућностима кроз инклузивну праксу у дечјем вртићу, којом се уважава различитост (родна, културна, здравствена и свака друга), развија осетљивости на дискриминацију (родна, културна, социјална, национална...) и укључују деца из осетљивих група;
- уважавања права деце на активно учешће у образовању и животу вртића које је усмерено на добробит деце и подршку њиховим потенцијалима;
- препознавања примарне улоге и важности родитеља и породице у васпитању на раном узрасту;
- успостављања сарадничког и партнерског односа са породицом (заједничко дефинисање циљева, блиска сарадња, међусобно уважавање, договарање, квалитетна комуникација);
- повезаности са локалном заједницом кроз различите начине учешћа деце у локалној заједници и локалне заједнице у пракси вртића;
- пуне партиципације деце са сметњама у развоју у социјални и културни живот заједнице.

Упознавање и прихватање културолошких и свих других различитости које постоје у локалној заједници као и укључивање деце и њихових породица у организовани васпитно-образовни рад, почевши од раног узраста, ствара шансе за њихово укључивање у образовање уопште, омогућава видљивост проблема са којима се породице суочавају у обезбеђивању права деце на образовање и уважавање специфичних потреба породице.

Превазилажење препрека за укључивање деце и њихових породица на

организован начин у васпитно-образовни рад подразумева

- развијање различитих партнерских односа на нивоу локалне заједнице (са породицама, установама и институцијама, појединцима) ради потпунијег обухвата деце из осетљивих група,
- развијање квалитетних односа између васпитача, деце и родитеља уз уважавање и поштовање дечјих потреба и интересовања,
- укљученост родитеља у живот и рад вртића,
- флексибилност у креирању активности којима се подстиче интегрисано учење и примена наученог у даљем животу и раду.

Основни принцип рада са децом којој је потребан било који облик додатне подршке – деце из нестимулативних средина (ромске сиромашне, сеоске, непотпуних породица и деце расељених породица) деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце са тешкоћама у учењу је принцип индивидуалног рада.

Централно место у раду са децом заузима:

- учење кроз игру уз уважавање дечјих интересовања;
- усмереност на снаге и предходно искуство детета,
- простор организован тако да пружа прилику за избор и могућност различитих начина овладавања знањима и вештинама.

Рад са децом са развојним сметњама заснива се на процени способности и могућности детета (Педагошки профил) и *мишљења Комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету/ученику(ИРК)*, на основу којих се израђују мере индивидуализације или индивидуални планови (МИ/ИОП). Плановима су обухваћени циљеви и задаци у оквиру свих аспеката дечјег развоја, покривене све области индивидуалног развоја преосталих, очуваних способности и снага детета, а мерама дефинисане области развоја у којима је потребна додатна подршка, начини пружања подршке, прилагођене методе, материјали, учила, простор и услови у којима се ВОР одвија.

Поштујући основи принцип инклузивног васпитања и образовања, тј, полазећи од права сваког детета да има приступ образовању који је усмерен на његове специфичности, сва деца којој је потребна додатна подршка и који имају медицинску документацију и/или мишљење ИРК укључена је у рад вршњачке групе у ПУ „Наша радост“.

3.4. Транзиција и континуитет у образовању

У установи се тимски стварају услови за постепене прелазе у циљу подршке дечјем доживљају припадности новом окружењу.

Полазак детета у вртић и подршка током транзиционих периода у Установи

Смисао подршке током ових периода огледа се у прилагођавању средине (физичке и социјалне) детету како би се оно осећало сигурно и прихваћено у њој и могло активно да дела, испољи своје потребе и осећања и учествује у грађењу односа. То је период у коме се активно прилагођавају и одрасли и деца, када се кроз узајмне интеракције креира нови контекст у коме се моделују узајмна очекивања, утврђују рутине и успостављају обрасци понашања. Због тога је овај период посебно значајан и важно је да буде добро испланиран, а истовремено врло флексибилан. Посебна пажња поклања се стварању поверења и добре сарадње са породицом, јер је то темељ квалитетних, узајмно уважавајућих односа и партнерства са породицом. Једна од важних активности у овом периоду је и **грађење идентитета групе**, како би дете препознало сличности које га повезују са групом, доживело групу као своју и осетило сигурност, блискост, припадање. Дете такође уочава различитост и препознаје себе као јединствену и непоновљиву особу, која је вредна сама по себи и значајна као појединац, а истовремено и као члан својих група (породица, вршњачка група у вртићу, итд)

Активно учешће родитеља у процесу адаптације ствара оптималне услове за узајмно упознавање и прилагођавање свих актера (деце, родитеља, васпитача) на нове околности и креирање заједничког контекста живљења у вртићу. Предвиђени облици сарадње који подразумевају родитељске састанке и договоре, а затим планиран боравак родитеља заједно са дететом у групи током процеса адаптације, омогућавају да се дете осећа сигурније и да се постепеније и лакше прилагоди животу у вртићу. Током овог периода родитељи и васпитачи имају прилике да се упознају, размене информације о детету и започну усклађивање дневног распореда и основних васпитних начела у породици и вртићу. Врло је значајно изграђивање поверења и узајмног разумевања на самом почетку, као основ за даљу успешну сарадњу и грађење односа.

Полазак детета у школу и подршка током транзиционог периода

Остваривање континуитета између два нивоа предуниверзитетског образовања и васпитања је један од основних принципа, кроз који се остварују вредности и функције предшколског васпитања и образовања. Деци је потребан континуитет искустава из различитих животних окружења кроз који се гради осећање сигурности и смисла и развијају диспозиције за учење као основ целоживотног учења у оквиру заједнице. „Заједница директно, а преко породице индиректно, обликује услове и начине одрастања детета. За дете је заједница пре свега његово непосредно окружење – породица, суседство, родбински систем, вртић и друге установе и институције које оно посећује и у њих се укључује (...) Тиме оно развија нова знања, осећање припадништва

и заједничког социјалног учешћа, као и властите вредности и идентитет".

Захтев за континуитетом између два ступња система је педагошко правило, које проистиче из система васпитања и образовања. Предшколска установа сарађује са школом кроз следеће активности:

-узајамне посете, организовањем заједничких активности и акција и разменом информација (међусобно информисање и лонгитудинално праћење дечијег развоја и напредовања);

-у сарадњи са школом и другим установама у заједници, јединицом локалне самоуправе и Школском управом, благовремено информише и припрема родитеље и децу за прелазак из вртића у школу;

-заједно са школом организује различите програме, активности и акције које повезују практичаре, децу и родитеље из вртића и школе (спортско-рекреативни програми, уметничке радионице, програми пријатељства, прославе, фестивали, представе, изложбе);

-остварује узајамне стручне посете и размене информација о програмским активностима, обезбеђујући континуитет у образовном контексту усклађивањем физичког окружења, начина комуникације и педагошког приступа;

-размењује податке којима се размењују правремене информације о различитим програмима подршке за децу и родитеље којима је потребна додатна образовна подршка и/или други видови подршке;

-сачињава индивидуални план транзиције, уколико за то постоји потреба.

3.5. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програма заштите од насиља, злостављања и занемаривања сачињен је у складу са Правилником о протоколу поступања установе у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Сл.гласник РС,бр 46/2019 и 104/20).

Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања, у складу са важећим законским одредбама, одређује мере и активности којим се у Установи обезбеђује позитивна атмосфера и безбедно окружење. Програмом се дефинишу превентивне активности и интервентне мере које имају циљ да обезбеде безбедно окружење, позитивну атмосферу за развој и напредовање, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања и социјална реинтеграција детета које је доживело насиље.

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ у установи омогућавају сигурно и подстицајно окружење, општу атмосферу сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

Њихов циљ је да :

- подижу ниво свести и осетљивости детета, родитеља и запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;
- негују атмосферу сарадње, толеранције и уважавања, комуникација у којој се не толерише насиље;
- истичу и унапређују знања и вештине потребни за конструктивно реаговање на насиље;

- обезбеђује заштита: детета, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања.

Запослени и родитељи упознавају се са својим правима, обавезама и одговорностима, са Правилником о протоколу поступања у Установи у одговору на насиље, злост. и зан. и др. подзаконским актима.

Запослени, квалитетом рада, обезбеђују да средина буде подстицајна и безбедна. Својим понашањем не смеју да изазову или допринесу насиљу, злостављању и занемаривању. Начином рада, избором садржаја, васпитачи и стручни сарадници развијају вештине и знања за боље разумевање, уважавање различитости, конструктивно решавање сукоба, обезбеђујући најбољу заштиту детета.

Дете, у складу са узрастом и развојним карактеристикама, учествује у превентивним активностима, поштује правила групе, обавезе и одговорности. Учи, да својим понашањем не изазива, недопринеси или учествује у насиљу и злостављању.

Родитељ, сарађује са установом и учествује у превентивним активностима, уважава и поштује личност свог детета и друге деце, родитеља и запослених. Својим понашањем у установи не сме да изазове или да допринесе појави насиља, злост. и зан. сарађује и поштује распоред активности са дететом. Сарадња се одвија индивидуално, на нивоу групе, вртића и установе, кроз разговоре, радионице, трибине, сручна предавања и сл. у циљу развијања партнерских односа.

Превентивно се спроводе активности кроз све области васпитно-образовног рада, на нивоу васпитне групе, вртића, Установе. У превентивном деловању сарадња се одвија и са разним организацијама и институцијама на локалном нивоу (здравствене, културне, спортске организације, основне школе, полиција), осмишљена је плански на нивоу установе, вртића и васпитне групе.

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ се спроводе као одговор на насиље, злостављање и занемаривање којима се оно зауставља, осигурава безбедност учесника, смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате ефекти предузетих мера. Интервентно се делује када се насиље, злостављање и занемаривање, дешава или се догодило између: деце (вршњачко насиље); запосленог и детета; родитеља и детета; родитеља и запосленог као и трећег лица у односу на дете, запосленог или родитеља. Установа интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира где се догодило, догађа се или се припрема.

Насиље, злостављање и занемаривање, разврстано је на нивое и облике и има за циљ да обезбеди уједначено поступање у установи на релацији дете-дете и дете-запослени. Исти облици насиља, злостав. занемаривања (физичко, психичко, социјално, сексуално, електронско) могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика и учесницима. У зависности од испољеног нивоа и врсте насиља предузимају се мере и активности заштите.

На **првом нивоу**, активности предузима васпитач у сарадњи са родитељем у смислу појачаног индивидуалног и групног васпитног рада.

На **другом нивоу** активности предузима васпитач у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада.

На **трећем нивоу**, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа и служби (Центар за соц. рад, Дом Здравља, полиција и др.).

Редослед-кораци поступања у интервенцији За све нивое насиља предузимају се конкретне мере и активности:

1. Проверава се сумња или открива насиља, прикупљају информације ради утврђивања релевантних чињеница на основу којих се потврђује и/или одбацује сумња.
2. Зауоставља насиље и смирују учесници.
3. Обавештавају родитељи и предузимају се хитне акција.
4. Спровode се консултације у установи ради разјашњавања околности, процене нивоа насиља и предузимања одговарајућих мера иактивности.
5. За други и трећи ниво насиља, прави се оперативни план заштите за конкретну ситуацију за децу-учеснике(који трпе, чине и који су сведоци) које зависе од врсте и тежине насилног чина, последица по појединца и колектив, броја учесника. План сачињава васпитач у сарадњи са психологом, и родитељем, по пореби и са другим надлежним организацијама.
6. Прате ефекти предузетих мера (васпитач, тим за заштиту, психолг,), понашање деце, укљученост родитеља и надлежних служби.

Документација, анализа и извештавање

На нивоу групе васпитач планира и реализује превентивне активности током недеље, бележи насиље првог нивоа, прати и процењује ефекте предузетих мера, подноси извештај тиму за заштиту у складу са предвиђеном динамиком.

Тим на нивоу вртића,

- води евиденцију случајева насиља у вртићу,
- прати и процењује безбедност објекта и дворишта, евидентира повреде деце настале у вртићу и породици, припрема извештај о реализацији Програма .
- прати реализацију програма заштите, промовише програме превенције,
- води евиденцију и документацију случаја насиља другог и трећег нивоа, врши анализу стања у овој области и подноси извештај.

АКЦИОНИ ПЛАН

Активност	Начин реализације	носиоци	Време
Појачан васпитни рад са родитељима у циљу њихове едукације о доживљајима деце (позитивне и негативне емоције) и начинима њиховог испољавања, као основе за стварање разумевања у породици	*Упознавање родитеља са Програмом и Акционим планом за превенцију насиља	*Васпитачи	*Септембар .....
	*Индивидуални информативни контакти	*Васпитачи, родитељи	*Током целе године .....
	*Родитељски састанци на нивоу групе и предлог родитеља новоуписане деце у циљу формирања Савета родитеља	*..... васпитачи, родитељи	*Септембар .....*
	*Праћење процеса адаптације деце	Васпитачи , стручни сарадник	Током целе године по плану рада
	*Изложбе за родитеље	.....	.....*
	*Формирање кутка за родитеље *Ликовне игре као начин ослобађања од страха *Музика и покрет	*Васпитачи деца, родитељи	.....
Активности у Установи која подстичу толеранцију и ненасилну комуникацију	*дечија недеља *Приредбе и представе *Дан вртића *Новогодишње свечаности *Дан Св.Саве *Завршна приредба	Васпитачи , деца, родитељи, локална заједница	*током године по плану рада

	*хуманитарне акције *месец лепих речи		
Безбедност деце у Установи	*Предузимање мера од стране свих запослених ради повећања безбедности деце у Установи и ван ње: *Свакодневни увид у исправност и функционалност намештаја, справа и уређаја * Праћење ефеката предузетих мера; * Посета саобраћајаца и ватрогасаца *Шетња до парка- правилно понашање и игре у парку;	*Директор, Сестра на прев., васпитачи, сви запослени, ... * МУП Варварин * Савет родитеља	*Током целе године ..... *Свакодневни увид ..... Април ..... Мај
Елементарно морално васпитање	*Утврђивање правила понашања за новоописану децу у васпитној групи ..... *Кодекс понашања	*..... родитељи, васпитачи, деца ..... *Васпитачи и деца и родитељи	*Септембар ..... *Током године
Едукација васпитача и мед. сестара о савременим методама у васпитно-образовном процесу	*Стручно усавршавање на нивоу Установе"Јачање компетенција васпитача из области управљање дисциплином и партнерска комуникација, примена реституције и значај позитивне дисциплине" *Упознавање са новом стручном литературом и приручницима *Усавршавање кроз семинаре и стручне сусрете у циљу перманентног образовања и побољшања квалитета рада	*Директор, *Тамара Тодоровић, стручни сарадник, *васпитачи *мед.сестре	*Током године по Плану стручног усавршавања
Сарадња са специјализованим установама (Школска управа, Дечји диспансер, МУП, Центар за социјални рад, Основна школа...)	*Састанци са стручном службом школе у циљу размене информација о деци која полазе у школу и повратних информација о деци која су већ „школарци“ ..... *Сарадња са Дечјим диспансером и Домом културе ..... *Сарадња са Центром за децу ,младе и одрасле са сметњама у развоју у домену заједничких активности	*Директор, васпитачи припремних група ..... Директор, педијатар ..... *Директор, психолог, васпитачи и мед.сестре	*Септембар Мај- јун ..... *Током целе године ..... *Септембар Децембар Јануар, Мај- јун
Анализа остварености Акционог плана за превенцију насиља	*Извештаји васпитача и медицинских сестара Тиму за превенцију насиља, нарочито у односу на учесталост инцидентних ситуација, заступљеност облика и нивоа насиља, број повреда и др	*Васпитачи, мед.сестре	*Једном месечно *Јун
	*Извештај Тима за превенцију насиља Управном одбору ..... * Извештај Тима за превенцију насиља Савету родитеља ..... *Извештај Тима за превенцију насиља ВОВ..... * Извештај Тима за превенцију насиља Школској управи у Крушевцу	*Тим за заштиту деце од насиља	*јануар,јун ..... Јануар,јун ..... *јануар,јун ..... јун

3.6. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ И ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ

Програма заштите од дискриминације, вређања угледа, части и достојанства личности, сачињен је у складу са Правилником о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства личности. („Сл.гласник РС, бр.65/2018).

Свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, рођења, друшвеног порекла, вероисповести, имовног стања, културе, језика, психичког или физичког инвалидитета, политичког или другог уверења, забрањена је Уставом и Законом. Свако има право на заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право као и право на уклањање последица које су повредом настале.

Дискриминација је понашање којим се неоправдано прави разлика или неједнако поступа у односу на лице или групе лица, као и чланове њихових породица, у односу на расу, боји коже, држављанство, национална или верска припадност, етничком пореклу, језику, полу, родном идентитету, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, изгледу, верским или политичким убеђењима као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Вређање угледа, части или достојанства личности је понашање које може да има обележја психичког и социјалног насиља или злостављања.

Дискриминисана лица и извршиоци дискриминације су учесници у васпитно-образовном процесу, запослени, родитељи или трећа лица, чланови органа и тела, у свим релацијама.

ПРЕВЕНЦИЈА дискриминаторног понашања су мере и активности које предузима установа да се предупреди сваки облик дискриминације у било ком од односа, подигне свест свих у установи о негативном последицама на лица, групу лица, установу. Превентивним мерама се ствара сигурно и подстицајно окружење, негује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације, развија позитиван систем вредности.

Превентивним мерама и активностима:

- подиже се ниво свести у установи за нулту толеранцију на све облике дискриминаторног понашања.

- осварује пуна посвећеност установе, њених органа и тела у препознавању, спречавању и сузбијању дискриминаторног понашања.

- сви носиоци обавеза заштите од дискриминације у установи (унутрашња заштита) и ван ње (спољашња заштита) породица, локална самоуправа, здравствена служба, полиција, центар за соц. Рад, Министарство..., сагласно закону, поступају хитно и координисано.

Запослени својим квалитетним радом и личним примером, помажу и обезбеђују недискриминаторно, инклузивно и безбедно образовно окружење за све учеснике у васп.образ. процесу. Запослени су дужни да увек реагују и обезбеде заштиту учесника у васп. обр. процесу од свих облика дискриминације.

Родитељ је дужан да поштује личност свог детета, друге деце, сарађује и поштује правила установе, учесује у мерама и активностима које се планирају и спроводе у установи ради спречавања дискриминације... Трећа лица су дужна да поштују правила установе и да својим понашањем не изазивају дискриминацију.

Дете у складу својим узрасним и развојним карактеристикама, активно учествује у превентивним активностима које се спроводе у установи, учи се толеранцији и прихватању и уважавању различитости, конструктивног превазилажењу сукоба.

ИНТЕРВЕНЦИЈА се спроводи у случајевима сумње и када је утврђено дискриминаторно понашање, и то, када се припрема, дешава или се догодило између учесника у вас.обр. процесу :деце, запослених, родитеља и трећа лица.

Интервенцију чине мере и активности којима се дискриминаторно понашање зауставља, осигурава безбедност учесника, смањује ризик од понављања, ублажавају последице и прате ефекти предузетих мера. На избор мера и активности које се предузимају у интервенцији утичу и простор и време у коме се одвија догађај (простор у установи или ван; у току реализације васпитно-образовног рада или у друго време). *Дискриминаторно понашање разврстано је у три нивоа (први, други и трећи) зависно од:* узраста учесника; интензитета, трајања и учесталости диск.понашања; облика, начина и последица дискриминације. Узнемиравање и понижавајуће поступање, говор мржње, квалификује се као први ниво дискриминације. Ако група удруженим понашањем узнемирава и понижава друго лице или групу, и то се понавља и траје, то се квалификује као трећи ниво, као и физички напад мотивисан мржњом и други тешки облици дискриминације.

Поступање Установе у случају дискриминаторног понашања учесника у образовању (на релацији дете-дете; дете-запослени; запослени-родитељи; запослени-треће лице) у складу са Законом, следећим редоследом:

- 1.Провера добијене информације о томе да ли се дискрим.понашање догодило или догађа;
- 2.Заустављање дискриминације и смиривање учесника;
- 3.Обавештавање и позивање родитеља;
- 4.Прикупљање информација и консултације ради разјашњавања околности;
- 5.Предузимање мера и активности за све нивое дискриминације;
- 6.Праћење ефеката предузетих активности;

Поступање Установе у случају дискриминаторног понашања запосленог према учеснику у образовању одвија се по следећем редоследу:

- 1.Заустављање дискриминативног понашања;
- 2.Смиривање ситуације;
- 3.Обавештавање и позивање родитеља;
- 4.Подношење пријаве директору Установе;
- 5.Консултације тима за заштиту;
- 6.Обавештавање Министарства надлежне Школску Управу;
- 7.Праћење ефеката предузетих мера.

Када дискриминацију спроводи лице које није запослено у Установи или се сумња, поступа се у складу са законом.

У установи се:

- прати остваривање програма заштите од дискриминације;
- евидентирају случајеве дискриминације;
- врши анализа и извештава.

Сегрегација представља издвајање учесника из активности групе на основу личног својства, образовање засебних група које нису у складу са Законом и структура групе која одступа у погледу припадности различитим етничким и другим осетљивим друштвеним групама.

Превентивне активности се спроводе у циљу :

-подизања свести запослених и родитеља за препознавање сегрегације и мерама за спречавање, јачање њихових капацитета за прихватање различитости и развој интеркултуралности,

-организовање род. састанака са циљем подршке и добробити које деца имају у групама које су етнички,језички и социјално разноврсна;

-обезбеђивање додатне подршке за укључивање у вршњачку групу и иклузивно образовање кроз мере индивидуализације,сразмерна заступљеност деце и родитеља припадника националних мањина и осетљивих група.

Интервентне активности Установа спроводи одмах када се сумња у сегрегацију и када је утврђено да постоји. Директор Установе предузима мере и активности десегрегације. У зависности од врсте сегрегације када је појединачно дете у питању, тим за заштиту и тим за инклузивно образовање у сарадњи спроводе план десегрегације усмерен на појединачно дете (план подршке, укључивање у активности, сарадња са вршњацима).

АКЦИОНИ ПЛАН

Активност	Начин реализације	НОСИОЦИ	Време реализације
Информисање запослених о Правилнику о поступању Установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа , части или достојанства личности (Сл.46/19	*Презентација Правилника на седници ВОВ-а, активима и састанцима Тимова	*Тамара Јеремић Годоровић, психолог	*Септембар
Дечје стваралаштво стимулирати атмосферу дободошлице и изграђивати социјалне вештине и умећа деце	*Дечје игре"Мењамо; "Кућица за поруке ", Игре пантомиме"Погоди ко сам", Обрада приче , анализа поступака ликова, драматизација и изложбе	*Васпитачи и деца, родитељи	*октобар фебруар
Обележавање Међународног дана толеранције "Сви смо једнаки и можемо заједно"	*Промоција књиге "Са децом око света", *Игре толеранције, *Игре сарадње, *Игре за развој скромности,	*Васпитачи и деца старијих и ППП група ,родитељи	*новембар
Обележавање Међународног дана особа са посебним потребама	*радионице са децом вртића и са особама са посебним потребама из дневног центра *дружење две суседне установе	*корисници дневног центра *Васпитачи и деца ППП група	*децембар

Мотивисање деце из маргинализованих (осетљивих) група и пружање додатне подршке	*Стручна тема презентована на групним родитељским састанцима	*Васпитачи група од 3 до поласка у школу	*март
--	--	--	-------

4. Предшколска установа као место рефлексивне праксе

4.1. Заједница рефлексивне праксе: развој праксе, професионални развој и јавно деловање

Развијање рефлексивне праксе је континуирани процес преиспитивања теоријских и властитих полазишта и сопствене праксе кроз односе сарадње, поверења и размене са колегама, породицом и децом; повезивањем са другим практичарима, истраживачима и стручњацима у покретању заједничких истраживања о питањима која сурелевантна за праксу предшколске установе и која су у функцији развијања програма, ускладу са концепцијом Основа програма предшколског васпитања и образовања *Године узлета*.

Такође, **полазишта за грађење заједнице рефлексивне праксе** су да:

Установа подстиче професионалну комуникацију, и то тако што:

- се у Установи организују прилике за узајамно информисање свих учесника оразличитимаспектимаживотаирадаустанове;
- запослени адекватно примењују дигиталне технологије за размену информација са свимрелевантнимучесницима;
- учешће у стручним органима и телима се заснива на принципима тимског рада;
- запослени остварују сарадњу са различитим установама (културним, образовним, спортским...)у циљу остваривања програма;
- новопридошлом особљу се пружа подршка у раду и прилагођавању на новусредину.

У Установи се негује клима поверења и заједништва, и то тако што:

- се у Установи доследно поштују норме које се односе на права и одговорности сви;
- стручни сарадник и васпитач континуираним заједничким радом унапређују васпитно-образовни процес;
- у Установи постоји стална сарадња и размена искустава на нивоу Установе и објеката;

-у развијању и остваривању визије развоја установе уважавају се перспективе свих учесника.

У Установи се развија култура самовредновања, и то тако што:

- -запослени преиспитују своје компетенције у односу на улоге и одговорности професије;
- -васпитачи и стручни сарадници критички сагледавају своју праксу кроз заједничка истраживања и процес рефлексije;
- -у Установи се примењују одговарајући начини праћења и вредновања који доприносе бољем разумевању и развијању праксе;

Установа је место континуираних промена, учења и развоја, и то тако што:

-је Установа место заједничког учења са колегама, критичког преиспитивања и вредновања праксе вртића који се одвијају у планирано време;

-васпитачи и стручни сарадници размењују искуства и користе резултате истраживања у функцији развоја.

-планирање и реализација стручног усавршавања остварује се на основу анализе потреба запослених, установе и савремених токова образовног система.

Установа заступа професионално јавно деловање и активизам у заједници, и то тако што:

-су запослени ангажовани на промоцији вртића у складу са принципима професије како би допринели њеној видљивости у заједници;

-Установа сарађује са основним школама на нивоу Установе/ вртића/групе у циљу остваривања континуитета децјих искустава;

-Установа сарађује са другим установама, релевантним институцијама, организацијама и удружењима;

-Установа иницира и/или учествује у различитим акцијама у локалној заједници у циљу заступања и промовисања права детета.

Из наведених полазишта произилази да се компетентности васпитача, стручних сарадника/сарадника и директора у нашој Установи препознају као једна од кључних димензија квалитета обављања делатности предшколског васпитања и образовања. Оне су основна претпоставка за развијање квалитета предшколског васпитања и образовања, кроз усаглашено деловање на плану система образовања, плану ПУ „Наша радост“ и на индивидуалном плану стручног усавршавања и професионалног развоја васпитача, стручног сарадника и директора, а у правцу остваривања циљева образовања у Републици Србији.

Компетентност васпитача, стручног сарадника/сарадника и директора се занима на поштовању прописа у области васпитања и образовања, као и на креативној примени и сталном преиспитивању стручних знања, умења и вредности у променљивом друштвеном и васпитном контексту. Развијање компетентности је процес за који није одговоран само васпитач, стручни сарадник/сарадник и директор, већ захтева системски приступ којим се такав процес подржава и он је исказан кроз усвојене стратешке документе Републике Србије. Важно подручје остваривања образовних политика Републике Србије јесте стварање заједнице рефлексивне праксе у

којој су стручно усавршавање и професионални развој стални и развојни процеси, а заснивају се на наведеним полазиштима.

Кључна подручја стручног усавршавања која су релевантна за развијање рефлексивне праксе и професионално оснаживање; принципе и начине развијања заједнице учења су:

1. **Подручје непосредног рада са децом** васпитач реализује кроз свакодневни рад у васпитној групи усмереношћу на добробит детета, квалитет односа и различите ситуације и активности заједничког учешћа.
2. **Подручје развијања програма** је подручје кроз које васпитач оживљава на нивоу реалног програма концепцијска полазишта Основа кроз принципе и стратегије којима се подржавају добробит, односи и делање. Процес развијања програма се одвија кроз сарадњу са стручним сарадницима и колегама као и кроз размену са децом и породицом.
3. **Подручје професионалног развоја** односи се на потребу сталног учења и надограђивања одговора на питање шта значи бити добар васпитач и шта је добар програм. Оно се реализује кроз:
  - ♣ разумевање концепцијских поставки Основа програма и њихово утемељење као лично релевантних и повезаних са властитом праксом. Овај процес изускује стално преиспитивање и промишљање о концепцијским поставкама и личним уверењима и пракси;
  - ♣ учешће у развијању рефлексивне праксе у свом вртићу кроз сарадњу, размене и заједничка истраживања са стручним сарадницима и васпитачима;
  - ♣ критичко преиспитивање са колегама културе и структуре дечјег вртића
  - ♣ повезивање са колегама из других установа ради размене искустава и заједничких истраживања;
  - ♣ учешће у развојним пројектима на локалном и националном нивоу;
  - ♣ избор семинара стручног усавршавања који су релевантни за развијање рефлексивне праксе и професионално оснаживање;
  - ♣ учешће и излагање на стручним скуповима;
  - ♣ праћење савремене стручне литературе и трендова развоја предшколског васпитања и образовања;
  - ♣ сагледавање и критичко преиспитивање друштвених и културних фактора којима се обликује пракса предшколског васпитања као и њихових развојних трендова.

Подручје професионалног јавног деловања реализује се кроз:

- ♣ заступање интереса деце и породице у свим питањима јавне политике, друштвеног живота и јавних делатности која се односе на децу;
- ♣ ангажовање у локалној заједници на промовисању права детета и породице и промоцији предшколског васпитања и образовања;
- ♣ аргументовано указивање на проблеме у пракси предшколског васпитања и образовања и покретање акција;

- ♣ ангажовање у професионалним удружењима и стручним телима;
- ♣ покретање и учешће у акцијама везаним за децу и породицу;
- ♣ промовисање предшколског васпитања и професије васпитача учешћем на стручним скуповима, у медијима, публикавањем стручних радова;
- ♣ професионално деловање и понашање у свакодневној пракси у складу са етичким кодексом професије.

„Професионални развој је сложен процес који подразумева стално развијање компетенција наставника, васпитача и стручног сарадника ради квалитетнијег обављања посла и унапређивања развоја деце, ученика и полазника, односно њихових постигнућа.

Саставни део професионалног развоја је стручно усавршавање које подразумева стицање нових и усавршавање постојећих компетенција важних за унапређивање васпитно-образовног, образовно-васпитног, васпитног, стручног рада и неге деце." ³

Стручно усавршавање, као сегмент професионалног развоја, произилази из законских основа (*Закон о основама система васпитања и образовања, Закон о предшколском васпитању и образовању, Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручног сарадника 81/17 и Правилник о изменама и допунама Правилника о сталном стручном усавршавању и напредовању у звању наставника, васпитача и стручних сарадника – Сл.гласник РС, број 48/18*

---

³*Правилник о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника, Сл.гласник РС,бр. 81/17 и Правилник о изменама и допунама Правилника о сталном стручном усавршавању и напредовању у звању наставника, васпитача и стручних сарадника – Сл.гласник РС, број 48/18.*

Стручно усавршавање медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручног сарадника ПУ *Наша радост* планира у складу са потребама и приоритетима васпитања и образовања деце (приоритетни програмски задаци), приоритетним областима које прописује министар МПНТР РС и на основу сагледавања нивоа развијености свих компетенција за професију директора, васпитача, стручног сарадника/сарадника (последња два основа планирања се у нашој Установи посматрају заједно, с обзиром на чињеницу да стандарди компетенција стручног сарадника/сарадника још нису усвојени). Потребе и приоритете стручног усавршавања Установа током сваке радне године планира и на основу исказаних личних планова професионалног развоја медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручног сарадника/сарадника и резултата самовредновања. Лични план професионалног развоја запослених у васпитно-образовном раду сачињава се на основу самопроцене нивоа развијености свих компетенција за професију васпитача и стручног сарадника/сарадника. Потребе и приоритете стручног усавршавања Установа планира и на основу исказаних личних планова професионалног развоја медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручног сарадника/сарадника и резултата самовредновања. Лични план професионалног развоја запослених у васпитно-образовном раду сачињава се на основу самопроцене нивоа

развијености свих компетенција за професију васпитача, стручног сарадника/сарадника и директора.

У складу са *Законом о основама система образовања и васпитања* и *Правилником о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручног сарадника*, Установа предузима различите облике стручног усавршавања у оквиру својих развојних активности. Запослени похађају различите облике стручног усавршавања (програме, стручне скупове, конференције, трибине, вебинаре и др.).

Такође, у циљу унапређивања праксе, Установа подстиче све облике хоризонталне размене (посете и увиди, састанци, комуникација путем дигиталних технологија и др.) како би се васпитачи, стручни сарадници/сарадници, директор, стручњаци других профила, и сви који се баве предшколским васпитањем и образовањем повезивали у „истраживачку заједницу која кроз истраживања и узајамну подршку гради квалитет предшколског васпитања и образовања“⁴

Општи циљеви и принципи⁵ петофазног модела хоризонталног учења (припрема, реализација посета, извештај о хоризонталном учењу, план за побољшање, евалуација) који се остварују кроз професионални дијалог су:

⁴Године узлета, *Основе програма предшколског васпитања и образовања*, Београд, 2018.

⁵ Из материјала са *Обуке запослених у образовању за примену хоризонталног учења и јачање капацитета саветника-спољних сарадника*, програм обуке од јавног интереса, 7.6.2016.

Циљеви	Принципи
<p>-промовисање осигурања и развоја квалитета, -повећање отворености Установе за учење и спремности на сарадњу и размену, -стварање услова за унапређивање квалитета у образовању, -пружање једнаке шансе свим установама у систему образовања.</p>	<p>-промовисање отворености, интегритета и искрености као предуслова за узајамно учење; -сарадња, објективност и непристрасност колега; -усмереност на елементе договорене унутар групе или назначене од стране установе домаћина; -сви елементи процедуре познати су свим укљученим особама; -поштовање правила о поверљивости и упо-треби резултата; -доношење закључака о евалуацији на основу доказа; -усмереност на процесе који доводе до</p>

Развој праксе, професионални развој и јавно деловање се остварују и укључивањем ПУ „Наша радост“ у различите развојне пројекте. У зависности од циља, запослени у Установи су оспособљени да на квалитетан начин сачињавају предлоге пројеката, учествују у реализацији активности, праћењу и евалуацији у контексту управљања пројектима.

Установа је покретач малих пројеката васпитно-образовног карактера у оквиру којих сви укључени васпитачи/стручни сарадници и сарадници, чланови породица и партнери из локалне заједнице реализују поверене задатке. Овакви пројекти се реализују на нивоу једне или више васпитних група у Установи. Установа се, као покретач или партнер, укључује у пројекте на различите начине (учешће на манифестацијама, организација радионица са децом и родитељима у вртићу и изван њега, реализација трибина и стручних скупова, медијско представљање, итд.). Установа има праксу учешћа у пројектима од националног интереса ЕСЕС-Инклузивно предшколско васпитање и образовање, што ће као снагу, користити и у новоотвореним приликама за остваривање јавних политика које се односе на досезање постављених Националних циљева Републике Србије, посебно у деловима који се односе на остваривање права детета.

Остваривање права детета и пружање подршке породици, као и будућим родитељима је у основи промоције рада ПУ „Наша радост“ путем различитих медија чиме се доприноси њеној видљивости у заједници кроз указивање на смисао и важност институционално организованог предшколског васпитања и образовања, као Установе у којој се остварује квалитетан васпитно-образовни рад и у којој се афирмише:

- вера у капацитете деце предшколског детета да активно учествују у свом учењу и развоју, значај игре на овом узрасту и значај заједничког учешћа деце и одраслих за учење и развој;
- професија васпитача као јединствена професија у односу на све друге, етичка и рефлексивна по својој суштини, која се заснива на сложеним и особеним компетенцијама;
- јединствена професионална улога стручних сарадника у развијању професионалне праксе и квалитетног реалног програма кроз промену културе и структуре вртића;
- повезивање са локалном заједницом и породицом и значај њихове улоге у пракси предшколског васпитања и образовања.

У том контексту, Установа сарађује са школама и другим установама, релевантним институцијама, организацијама и удружењима иницирајући и/или учествујући у различитим акцијама у локалној и широј заједници.

Кроз учешће на стручним и научним скуповима, деловањем и понашањем у свакодневној пракси васпитачи, стручни сарадници/сарадници и директор представљају рад Установе, промовишу примере добре праксе, али и аргументовано указују на проблеме у пракси предшколског васпитања и образовања, те покрећу акције на унапређивању делатности предшколског васпитања и образовања, чиме се даје

допринос видљивости и разумевању предшколског васпитања и образовања, као основи васпитно-образовног система.

4.2. Вредновање кроз праћење и документовање остваривања предшколског програма

Циљ вредновања је грађење квалитета праксе предшколске установе као заједнице учења и квалитета програма васпитно-образовног рада са децом као и афирмација предшколског програма установе у друштвеној и професионалној заједници.

Праћење и вредновање кроз документовање

Сврха праћења детета је разумевање дететовог развоја и учења и на основу тога пружање сталне подршке добробити детета. Праћење се не врши ради процењивања дететових развојних могућности и постигнућа.

Функција праћења детета је:

- праћење различитости дечјих идеја и начина на који деца виде и разумеју

свет око себе као и своје учешће у дечјем вртићу;

- подстицање дечјег самопоуздања, као и осећања прихваћености, уважености и истраживачког односа када деца стекну увиде да се њихови продукти (оно што испробавају, о чему размишљају, продукти стваралаштва...) документују и приказују,
- стварање услова да се дете, кроз документоване ситуације учења, поново враћа уразличите ситуације учења и њиховог тумачења,
- праћење и истраживање начина који подржавају учење деце и њиховог учешће у развијању програма,
- унапређује сарадња са породицом кроз грађење односа поверења, дијалог и заједничко учешће.

Сврха праћења развијања програма је континуирано грађење квалитета програма предшколског васпитања и образовања.

Функција праћења развијања програма је:

- критичко преиспитивање усклађености реалног програма са концепцијом **Основа програма и принципима датим у Основама**,
- развијање рефлексивног приступа пракси, самостално и/или у сарадњи са колегама,
- преиспитивање стратегија за развијање реалног програма, узимајући у обзир организацију физичке и социјалне средине, начине учешћа деце, предузете поступке васпитача итд,

обезбеђивање континуитета у развијању програма промовисање програма и стварање услова да се професионална и друштвена заједница боље упознају са програмом вртића и подстакну на допринос и учешће.

Сврха праћења развијања програма је континуирано грађење квалитета програма предшколског васпитања и образовања.

Функција праћења развијања програма је:

- критичко преиспитивање усклађености реалног програма са концепцијом

Основа програма и принципима датим у Основама,
развијање рефлексивног приступа пракси, самостално и/или у сарадњи са колегама,
преиспитивање стратегија за развијање реалног програма, узимајући у обзир организацију физичке и социјалне средине, начине учешћа деце, предузете поступке васпитача итд,
обезбеђивање континуитета у развијању програма,
промовисање програма и стварање услова да се професионална и друштвена заједница боље упознају са програмом вртића и подстакну на допринос и учешће.

Облици и начини праћења

Процес учења и развоја детета се прати и документује кроз дечји портфолио. Кроз портфолио се документује напредовање детета којим се истиче шта су

јаке стране детета, дечја перспектива ситуација, активности и догађаја, начини пружања подршке детету, посебно када су у питању деца из осетљивих група.

За документовање кроз индивидуални портфолио могу се користити: различите скале и друге технике посматрања и праћења, групне и индивидуалне приче за учење; продукти и искази детета настали у консултовању са децом; продукти детета настали у игри и у оквиру теме/пројекта; фотографије, видео и аудио записи, настали у различитим ситуацијама који су детету посебно важни.

Развијање програма кроз теме/пројекте се документује кроз тематски/пројектни портфолио. Тематски/пројектни портфолио садржи план развијања теме/пројекта и причу о теми/пројекту.

Током развијања теме/пројекта потребно је да васпитач:

- са децом *почетне* (полазне идеје и активности деце у теми/пројекту) и израђује *процесне паное* (различите активности, ситуације и места на којима су деца учила током развијања теме, као и запажања и учешће родитеља и других одраслих),
- документује фотографијама (или забелешкама) промене у физичкој средини током развијања теме/пројекта, поједине активности деце као и ситуације и места заједничког учешћа и дечје продукте,
- користити и друге начине документовања као што су заједничко прављење сликовница, видео клипова, брошура, постера, инсталација у простору,
- креира причу са пратећим фотографијама којом документује реализовану тему/пројекат.

Учешће деце, породице и других учесника у праћењу програма

У сарадњи са различитим учесницима у програму васпитач документује ситуације које су важне за све учеснике у процесу, чиме се обезбеђује да се развијању програма приступа из различитих перспектива, да се боље разумеју и уважавају идеје и интересовања деце и других учесника.

Документација је доступна и представља основ за унапређивање односа и дијалог.

Вредновање квалитета реалног програма

Стручни сарадници и васпитачи заједно преиспитују квалитет програма кроз вредновање реалног програма кроз следеће димензије:

- средина за учење;
- квалитет односа;
- заједничко учешће;
- подршка диспозицијама за учење;
- инклузија, различитости и демократске вредности;
- сарадња са породицом и локалном заједницом.

Овако добијени подаци представљају основ за заједничко промишљање и промену васпитно-образовне праксе.

Могуће технике праћења и вредновања

Вредновање квалитета рада установе представља процену квалитета рада на основу стандарда квалитета рада установе. Вредновање квалитета рада установа врши се кроз самовредновање и спољашње вредновање квалитета рада установе.

Процес самовредновања усмерен је на сагледавање и процену целокупне актуелне праксе у вртићу и креирање планова на основу којих се ставрају промене. Кроз континуирану, циљану и функционалну (само)процену доприноси се да васпитачи и стручни сарадник квалитетније:

праће развој и процес учења код деце, те планирају нове, по потреби, сложеније секвенце учења,

развијају реални програма,

стварају средину која подстиче радозналост, истраживање и активан однос према себи, другима и материјалима,

учествују у грађењу заједнице која учи и која подржава континуитет у учењу,

остварују сарадњу са породицом и локалном заједницом.

У процес праћења, вредновања и самовредновања су укључени сви актери у процесу васпитно-образовног рада, сходно самом циљу вредновања и то: деца, васпитачи, родитељи, стручни сарадници и сарадници, директор, чланови Управног одбора, представници локалне заједнице и други.

Процес праћења остваривања програма може се вршити и путем:

анализе документације стручних органа и тимова у Установи (записници, извештаји, протоколи, белешке...),

анализе документације органа управљања (Управни одбор и Савет родитеља),

анализе евиденције о стручном усавршавању и професионалном развоју запослених,

анализом летписа вртића,

кореспонденције са просветним саветницима,

оставрене сарадње са другим предшколским установама и размене искуства са њима....

Крајња сврха предшколског васпитања и образовања је оптималан и хармоничан развој психичких, духовних и физичких својстава и снага личности и њено оспособљавање да проживи осмишљен, садржајан, конструктиван и плодотворан људски живот ради постизања личне среће и остваривања себе као личности у одређеном социо-културном контексту.

У остваривању наведене тежње ангажују се сви друштвени фактори (породица, установе за децу, културне и просветне институције, удружења грађана и др.) од којих сваки има своје специфичне задатке уклопљене у целину друштвено организованог предшколског васпитања и образовања.

Основни циљ предшколског васпитања и образовања је целовит развој укупних потенцијала детета и напредовање у сваком од његових аспеката уз усавршавање оних домена које је већ освојило. Тежи се формирању еманциповане личности, свесне себе и

својих потенцијала, своје друштвене и природне средине, која је отворена, комуникативна, конструктивна и креативна, задовољна и испуњена оптимизмом у односу на себе, на друге људе и живот у целини.

Трајни задаци за предшколску установу и васпитача односе се на васпитно-образовни рад, квалитетну разраду и примену програма предшколског васпитања и образовања, осавремењавање васпитно-образовног рада и стручно усавршавање. Ништа мањи није значај заступања интереса деце и установе у јавном животу.

**5. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ОСТВАРИВАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
УСТАНОВЕ**

КАТЕГОРИЈА	НОСИОЦИ	ТЕХНИКЕ	ИНСТРУМЕНТИ ПРАЋЕЊА	ДИНАМИКА
Васпитно-образовни рад: услови, осигурање квалитета	Васпитно-образовно веће	Анализе активности Примедбе и предлози за побољшање васпитно- образовног рада	Извештаји директора ВОВ и Управном одбору Установе	Сваког првог понедељка у месецу током школске 2022./2023.год.
	..... Директор	..... Посете другим дечјим вртићима	..... Предлози за побољшање васпитно- образовног рада	..... Током године по позиву

<p>Педагошка документација</p>	<p>Директор ..... Стручни сарадник Педагошки колегијум</p>	<p>Аналитички и педагошко-инструктивни рад ..... Консултације</p>	<p>Проучавање извештаја о раду васпитача и мед. сестара Књиге в.о. рада васпитача Књиге неге и в.о. рада мед.сестара</p>	<p>Стални задатак</p>
<p>-Реализација Предшколског програма рада Установе</p>	<p>Директор Васпитно-образовно веће Педагошки колегијум Савет родитеља Управни одбор Установе</p>	<p>-Проучавање извештаја -Предлагање активности</p>	<p>-Извештаји директора -Извештаји Педагошког колегијума -Извештаји председника Савета родитеља -Извештаји Стручног актива за развојно планирање -Извештаји Стручног актива за инклузивно</p>	<p>Септембар Децембар Јун</p>

			образовање	
Превенција насиља над децом	Просветни саветник Директор	Консултације	Извештаји просветног саветника; Активности у Установи по извештају	Тромесечно током године

ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ
ОДБОРА
Владица Филиповић
